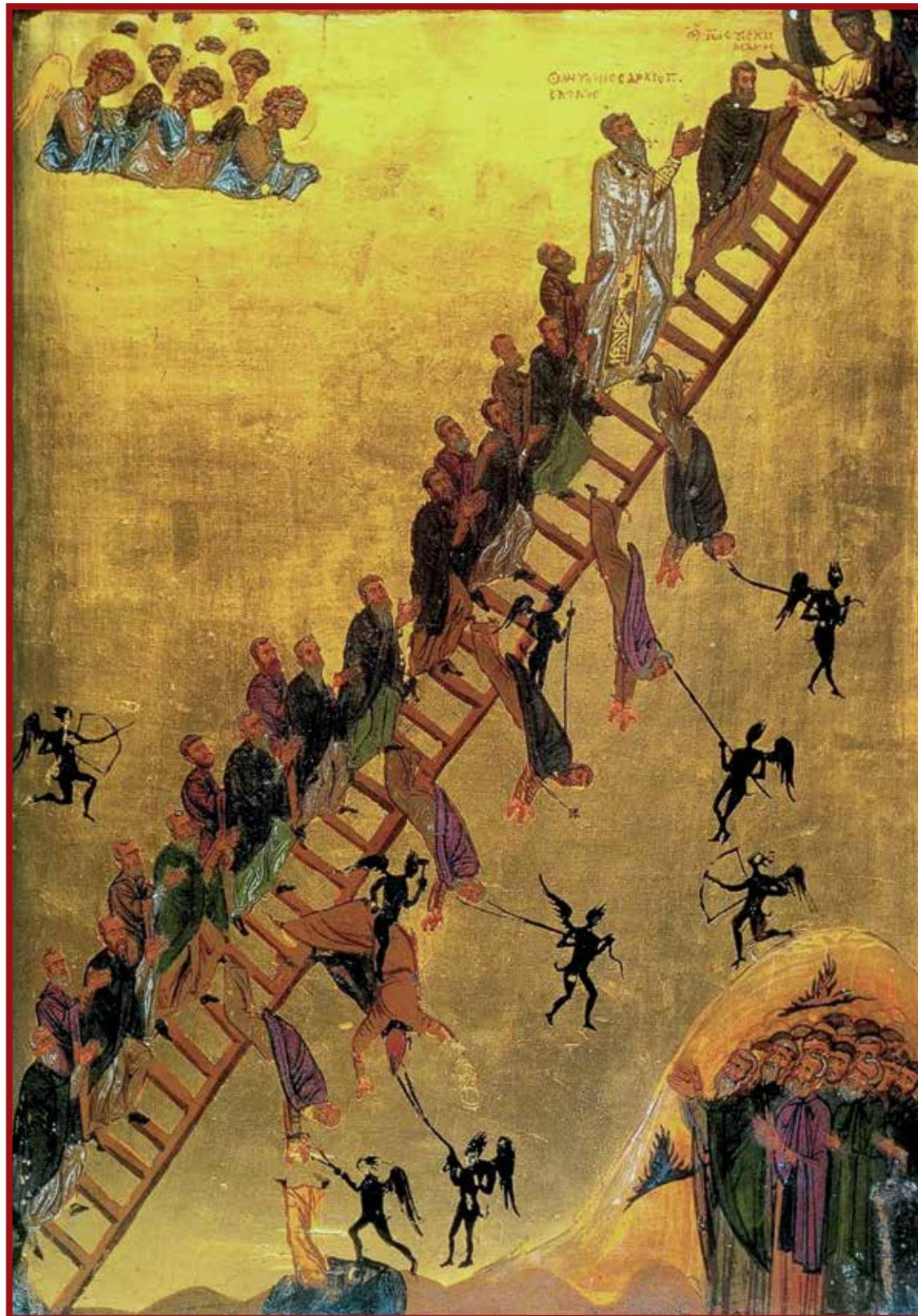

Metropoolia

Sest sina saad Kristuse tunnistajaks kõigile inimestele selles, mida sa oled näinud ja kuulnud. (Ap. 22,15)

Me tunnistame armu, kuulutame halastust, ei varja heategusid.
(Suurest veepühitsuspalvest)

See redel, mida suur peavanem vanal ajal nägi, on selle, mu hing, näide edasijõudmisest tegudes ja ka ülenemisest tunnetuses. Kui sa tahad elada tegutsedes, tunnetuses ja nägemuses, siis saa uueks.

Püha Kreeta Andreease suur kaanon (esmaspäev, 4. laul)

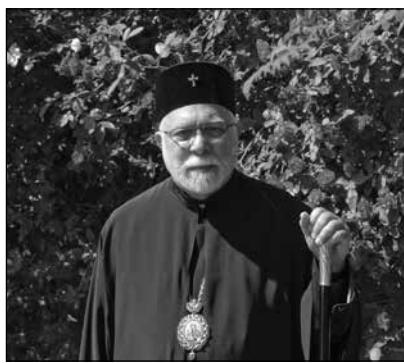

Foto: Gennadi Baranov

15 aastat ülemhingekarjasena VESTLUS TALLINNA JA KOGU EESTI METROPOLIIT STEFANUSEGA DETSEMBRIS 2014

Kui ma Eestisse saabusin, oli meie kirk 50 okupatsiooniaasta poolt põhjalikult rüüstatud. 9. märtsil 1945. aastal jõhkralt ja kaanonite vastaselt nii ilmalike kui ka toonaste kiriklike võimude poolt laialti saadetud, elas ta ometi – nii hästi kui oskas – oma elu edasi, end vaikset eksilis varjates. Riigi taasiseseisvumisel 1991. aastal muutus ta Eesti ühiskonna jaoks taas nähtavaks. Eesti riik taastas 1993. aastal kõik kiriku riiklikud õigused ning Konstantinoopoli Oikumeeniline Patriarhaat taastas talle 1923. aastal antud autonoomse staatuse, mis oli 1945. aasta laialisaatmisega ära võetud.

Leidsin oma ametisseasumisel ehk siis märtsis 1999 eest sama arvu kogudusi, mis tänagi, st 65, kuid enamjaolt nad kiratsesid; ja ligi 20 vaimulikku, kellegist kolmandik olid juba väga vanad ehk üle 75-aastased. Seega tuli ümber korraldada kiriku põhikirjaline ja administratiivne struktuur, hingekarjasetöö, tösta vaimulike arvu ja rajada seminar, kus nad haridust omandaksid, alustada kiirelt usuõpetuse andmist, kirjastus- ja noortetööd, hakata taastama pühakodasid, leida selleks kõigeeks rahalisi vahendeid jne...

Kui välja arvata majandusküsimused, mis on meie vähestesse rahaallikate töttu siiani lõpliku lahenduseta, on ülejäänud kirikuelutahud aja jooksul sihikindlalt üles ehitatud: meil on kolme piiskopiga sinod, 45 vaimulikku keskmise vanusega 40 ringis, 18 000 liikmest 2000. aastal on tänaseks kasvanud ligi 30 000-liikmeline kirik, enamik meie pühakodadest on kas restaureeritud või taastamisele lootust andvalt lähedal. Saaremaal asub nunnaklooster ning käivad ettevalmistused mungakloostris rajamiseks Kagu-Eestisse Setumaale; tänava EELK Usuteaduste Instituudiga sõlmitud koostöölleppe kohaselt saavad õigeusu teoloogiale spetsialiseerunud õppijad omandada instituudi teoloogi bakalaureusekraadi, kuivõrd Püha Platoni Seminar on litsentseerimata õppeasutus; meil on kaplaneid kaitsevääes ja vanglates; meie kirjastus töötab regulaarselt: ilmuvald ajalehed, raamatud, katehheetilised materjalid jne... Meie kiriku elu kajastatakse televisoonis ja raidios. Ainus vajakajäämine on heategevus, mida me pole saanud majanduslike olude töttu siiani arendada.

Muidugi on veel palju valdkondi, kus peame edasi töötama, ja palju väljakutseid, millega silmitsi seisma.

Tee on pikk. Tahan öelda meile, kes me oma igapäevaste raskustega maadleme, et võimatu pole mitte see tee, mida mööda käime, vaid võimatus on see tee, mida mööda tuleb käia. Sest meil on lootust, Issand valvab meie üle. Ta on siin, et valgustada ja juhtida meid ja meie 20. sajandi uusmärtrid hoiavad meid oma palvetega.

Tõesti, veel kauaks on meie kiriku tee võimatus, mida oleme otsustanud läbida kõikumatu usuga Issandas, kes on armastus ja halastus igaühe jaoks. Aga meie veendumus on täielik: Issand ja Päästja on meie ainus pääse ja Tema püha Ema, Jumalasünnitaja, hoiab meie kohal kaitvat rüüd ja lohutab meid. Miks peaksime tuleviku ees hirmu tundma?

Küpros ja Kreeka

Möödunud septembris viibisin Tamassose metropoliit Jesaja kutsel Küprosel ja kasutasin võimalust, et ka Ateenast läbi käia, kus kohtusin Ateena peapiiskop Ieronymosega, kellega olen juba kaua aega väga heades suhetes. Seegi kohtumine oli vennalik ja soe ning ma tänan teda selle eest kogu südamest.

Lisaks teenistustele metropoliit Jesaja piiskopkonnas, kohtusin peapiiskop Krisostomiga, Kykku metropoliit Nikifori ja tema kloostriga, teenisin hingepalve Throni peapiiskop Makaari haual ja küllastasin Nikosia teoloogilist kooli. Need olid kolm tihedat meeletejäätavat ja emotionaalset päeva. Kõikjal võeti mind väga südamlikult vastu, kõikjal tundsin meie Küprose vendade ja õdede, vaimlike ja ilmikute vennalikku armastust. Mida enamat öelda? Kiita Issandat rohkete heategude eest, mis muud?

Pärast Milano Ediki

Me teame, et igal aastal kaotab enam kui 100 000 kristlast tagakiusamiste töttu elu. Ei ole saladus, et tänapäeval on kristlased kõige rohkem taga kiusatud. Kuid nagu ütles Kristus, kes oli tunnistaja ajaloos suurimale ebaõiglusele, „ei ole teener suurem kui ta isand” (Jh 15:20).

Tänapäevased ohud

Kirik ei saa kõrvale hoida ühiskonnas ja kultuuris toimuvatest muutustest, mille on esile toonud nii kultuuriline kui ka usuline pluralism, ega keelduda dialoogist. Selle asemel et ühiskonda hukka mõista, alustagem iseendist. Selle asemel et tegeleda pinnuga teiste silmis, otsigem võimalusi saada lahti palgist omaenda

silmas. Põhiprobleem pole mitte selles, mida ülistavad meie ilmalikustunud ühiskonnad, vaid põhiprobleem on meie saamatuses olla oma usku kuulutades tõsiseltvõetavad. Agressiivse ja ennast paremaks pidava suhtumisega ning käitumisega, millel pole mingit pistmist evangeeliumiga, kõnnime paksus udus ja imestame, miks keegi meid ei tunnista. Ärgem unustage, et me oleme „siin maailmas, olemata siit maailmast”. Suurim oht seisneb iga kord selles, kui me unustame, miks oleme Kristuses ja mida Ta meilt ootab. Kardan, et meid huvitab rohkem koguduseliikmete arv ning erinevad poliitilised ja materiaalsed küsimused kui meie vaimne kogemus kirikus nii üksikisiku kui ka kogukonna tasandil. Inimene saab olemas olla üksnes suhtes teisega, kes on temast erinev ja kellega koos on ta kutsutud „palgest palgesse” tõelisele osadusele armulauas.

Ma mõtlen selle all armastuse suhet, mis päädib iseenese tõelise ohverdusega teistele. Vabatahtliku ohverdusega, mis ei oota midagi vastutusaks. Esseksi isake Sofrooni muutis tuntud ütlust „mõtlen, järelkult olen” ja ütles selle asemel: „armastan, järelkult olen”. Selles seisnebki põhiline erinevus kristlaste ja mittekristlaste vahel. Alustage omaendi tsiviliseeritud ja kristlikust Euroopast ja kõik muu tuleb juba iseenesest ning meie ühiskonnad leiavad Kristuse tõelise Elu ja Töe tee. Igapäevaelus kipuvad meie kirikud käituma ilmalike institutsioonide na. Me peame leidma aega, et eemalduda oma ajastu tühisusest.

Usundite- ja kristlastevaheline dialoog

Õigeusu antropoloogia keskmes on arusaam inimesest kui isiksusest, „palgest”. Etümolooliliselt viitab see suhtele või osadusele (kreeka *k* *prosopon*, „pale” on inimene teise silmis, teist nägev inimene, s.t see sõna viitab suhtele või osadusele), mis on veel üheks argumendiks neile, kes ennast kristlastena määratlevad. Kõigil liturgiatel palvetame kõigi ühinemise eest. Kes on need „kõik”? Ja enamgi veel: püha Vassili jumalikus liturgias palume Jumalalt, et ta teeks lõpu kirikutevahelistele lahkhelidele („vaigista koguduste lahkhelid”). Kes võiks ette kujutada, et meie vastutus ei puuduta kuidagi Kristuse Kiriku ühtsuse taastamist? Kuidas saame tunda Kristuse töde, kui me teiste ega suhtle? Mõtlen siinkohal tähenda missōna talentidest: me ei kaeva oma talenti maasse kartusest seda kaotada. See

ei ole õigeusu vääriline suhtumine. Me peame olema avatumad nende suhtes, kes määratlevad end kristlastena ja usuval Jumalasse, mõnikord isegi Kolmainu Jumalasse, kuid kes ei tea meist enamat kui ikoonid, muusika ja viiruk, sest me ei ole enda tutvustamiseks muud teinud.

Kui kaugele oleme oikumeenilise liikumisega jõudnud? Mida tähendab kristlaste ühtsus? Tahan öelda, et üksteise tundma-õppimise teel oleme teinud palju edasiviivat.

Suurim traagika ehk keskajal toimunud ida- ja läänekiriku lahkulöömine on suhetega ja sidemetega katkmine Lääne- ja Ida-Euroopa vahel. Löhe suureneb iga kord lahkhelide ilmnedes. Tasapisi peame seda tühjust täitma hakkama. See on esimene vajalik samm.

Kiriklikult ja sakramentaalselt on lugu teine. Ma ei tea, kas Kirikute Maailmanõukogus on võimalik leida „kiriku loomuse” kohta üksmeelt, mis on vajalik eeltingimus enne teisi dialooge ja mis puudutab iseäranis „müstagoogiat”. Katoliku kirikuga on jäänud *filioque*, paavsti esimuse ja uniaatide küsimused. Nähtavat edasiliikumist toimunud ei ole, see on praegu vähim, mis me oeldha saame. Kuid kas selle pärast peaksime välistama Rooma kirikuga suhtlemisel kõik teised võimalused?

Ma leian, et kohatu on kriitika Konstantinoopoli Oikumeenilise Patriarhaadi vastu, kes on teinud dialoogi loomise jaoks arvestatavoid pingutusi. Sellised pingutused ei ole kiriku ajaloos uus nähtus. Kas patriarchid Athenagoras ja Bartolomeus on sellega kuidagi meie püha õigeusu reetnud? Milles on nad kompromisse pakkunud, et kirikute ühtsust taastada? Teised õigeusu kirikud on pidevates sidemetes ja dialoogis teiste konfessioonidega ja mitte keegi (siin Kreekas) ei ole sõnakeski nende vastu öelnud. Tahame või mitte, ei saa me praegusel ajastul suhtlemisest hoiduda. Sellega eitaks Kirik oma tegelikku loomust ja missiooni, reedaks oma olemust ja identiteeti.

Kaanonid keelavad meil rangelt teenida sakramente, eriti armulauda, koos mitte-õigeusklikega. Oikumeenilises dialoogis ei tea ma õigeusklikke, kes oleks sellest keelust üle astunud.

Esimus õigeusu kirikus

Õigeusu kiriku suurim väljakutse on selle ühtsus. Õigeusu kirikus saab ainult piiskop kui esimene vastutada oma kirikliku üksuse ühruse eest. Selline on 34. apostlite kaanoni tähendus, mis käsitleb eestseisva piiskopi suhteid teiste piiskoppidega ja vastupidi. Mitte mingil juhul ei saa eestseisv isik olla ebaisikuline või kollektiiv või abstraktsioon.

Mis kehtib iga õigeusu kiriku kohta tema territooriumil, on kehtiv ka õigeusu maailmas tervikuna. Oikumeeniline patriarch

kui eestseisja ei ole pelgalt aunimetusega esimees. Sellisena eiraksime, et esimus käib kiriku ülesehituse juurde. See on vajalik, muidu tekiks kaos. Vajalik on, et esikarjane võiks territoriaalse tõe kirikute peade poole pöörduda üleilmse kiriku nimel, patriarh Athenagorase sõnul „mitte selleks, et domineerida, vaid et teenida iga kohaliku kiriku terviklikkust, meenutades talle vastutust kogu õigeusu maailma ees. Tema ülesanne on valvata õigeusu kogumaapealset iseloomu ning seda tähdabki tiitel „oikumeeniline”“ (Olivier Clément, „Dialogue avec le Patriarche Athénagoras“, Fayard, Paris 1969, lk 526–527).

Kahjuks lähtub Vene kirik põhimõttest, et kuna tema kirikus on territoriaalsetest kirikutest kõige rohkem liikmeid, on ta loomuldas liidripositsioonis. Lisaks on ta esile tõstnud – nii avalikult kui ka varjatult – müüdi kolmandast Roomast, mis 1666–1667 aasta Moskva kontsiilil selgesõnaliselt hukka mõisteti ja mille eesmärk on alandada oikumeenilise istme esimusrilli vaid sisuta nimetuseks. Tagajärjeks on, et meie autokefaalsed kirikud peavad ennast teiste suhtes täiesti iseseisvateks. Nad liiguvad vääramatult protestantliku kirikukorralduse suunas. Aga seda pole kellelegi julgust tunnistada, ka kõige veendunumatel piiskoppidel, munkadel ega teoloogidel, kuigi õigeusu kiriku eestseisja mittetunnistamise tõsiasi ähvardab kogu meie kirikut, sellele nii värtuslikku ning iseomast – kiriklikku ühtsust ja kindlust oma usu tunnistamisel.

Ei Vatikanis, Kirikute Maailmanõukogus, KEK-is ega ka kristlikus medias räägita enam õigeusu kirikust kui „ühest”, vaid kui „sõsarkirikute liidust”. Sealsamas medias ei kasutata enam „õigeusu kirik” ainsuses, vaid „õigeusu kirikud” mitmuses.

Tõdemus on meie jaoks veelgi kibedam: me ei veena oikumeenilises dialoogis enam vestluspartnereid oma kiriku olemuslikust ühtsusest rääkides.

Õigeusk on täielikult unustanud, et ju maliku väljavalmise kriteeriumiks pole ei arv, joud, võim ega selle maailma rikkused, vaid see peitub teatud ajaloolises nõrkuses... Niikaua kui see võimuhaaramise mõttleviis meie kirikupeades kummitab, on peaegu võimatu leida piisavalt tarkust ja alandlikkust, et jouda tagasi põhilise jurde ehk teisisõnu selle jurde, kuidas väljendada selgelt meie ühtsust ja universaalset kogumaapealsust.

Oikumeenilise patriarhi kohtumine paavstiga Fanaris

Kogu kristliku maailma jaoks on selline kohtumine juba iseenesest vörreldamatu ja hindamatu tähendusega. Kristluse kaks kõige kõrgemat juhti said püha apostel Andreease päevaks Konstantinoopolis kokku. Tegu pole kahe diplomaadiaga, kes kuluaarides vestlevad, vaid kahe kirikupeaga, kes suhtlevad omavahel avatult, selgelt, evangeelses vennalikkuses ja täielikus vastastikuses austuses. Seda on juba palju ja see on meie kirikute ajaloos ainulaadne!

Mis edasist puudutab, siis sügisese kohutumise viljad loeb kokku Püha Vaim ja annab sajakordelt tagasi päeval, mil Ta otsustab, et aeg on käes ja meie süda ja hing on valmis neid vilju vastu võtma.

Üleilmne kirikukogu

Üleilmne kirikukogu on kokku kutsutud 2016. aasta nelipühiks, kui muidugi vahapeal ei ilmne selle toimumisele mõnd erakorralist suurt takistust. Ma ei tea kedagi, kes võiks pretendeerida sellele, et nad on võimalised eesseisva kirikukogu võimalikke tulemusi ette nägema.

Kuid ma tean, et sellest, mis meie jaoks näib võimatu, saab Jumal aidata üle saada ja põhjustada hiigelsuure järellainetuse, et õigeusk leiaks selle kohtumise „katoolusse” tasandil oma vaimuliku ja kirikliku tähenduse, mis paneks teda täielikult pöörduma ja keskenduma üksnes põhilisele, oma missioonile ainsana vajalikule ehk siis Kristusele ja maailma päästele.

Millist tunnistust anname meie, kristlasted, Kristusest tulevikus; milliseid arusaadavaid vastuseid anname me mitte üksnes oma kirikulikmetele, vaid ka kõigile otsijaile; kuidas muudame Kristuse sõnad ligipääsetavaks; kuidas juhatame neid, kes otsivad valgust töös või töötutes, pereelus, laste kasvatamises ja noortes üleüldiselt, katsumustes ja lahkuminekutes, mis saadavad kogu elu?

Need on põhiküsimed, millele ma loodan, et meie kirikute pead tähelepanu pööravad, aga mitte küsimustele, mis meid üksteisest üha lahutavad.

Ukraina

Et võtta paari sõnaga kokku Ukraina keeruline ja valulik ajalugu, mis on seotud tema geograafilise asendiga, tuleb öelda, et „Kiievi metropoolia, sündinud IX sajandil Konstantinoopoli mõjul, are-

nes omasoodu. 1325. aastal, vene alade koondamisel, asus viimase metropoliit Peeter Moskvasse, kuid Kiievi metropoolia sõltus endiselt Konstantinoopoli. Isegi pärast 1589. aastat, mil Moskva saab Konstantinoopoli kinnitusel autokefaalia. 1686. aastal, pigem poliitilistel kui usulistel asjaoludel saavutab Moskva Kiievi ülemineku oma jurisdiktsiooni. Edasi on seda otsust väga erinevalt tõlgendatud. Ning nagu on oelnud ajalolane Vladimir Burega, Kiievi teoloogilise akadeemia prorektor: „XVII sajandi poliitikute ja valitsejate üleastumised pöörduvad bumerangina tagasi... Siin saab ajaloost, muutuvast ajaloost, tänapäev. Nii Ukraina, Venemaa kui ka kõik teised peavad lahti saama mineviku ahetatest ja võtma sellest õppust, et valgustada olevikku ja rajada tulevikku” (Noël Rufieux, „Chrétiens en marche”, nr 124, Lyon, oktoober-detsember 2014).

Kui Vene külgetõmme segaduste keerises nõrgeneb – oleme näinud seda kõigepealt tsaarivoimu ajal, siis nõukogude ja nüüd nõukogudejärgses kontekstis –, pöörduvad Ukraina silmad lääne poole. Venkeelsetes Ida-Ukrainas Donbassis on suund Venemaa poole. Lääne pool Galiicias, Lvivi ümbruses, on aga ukrainakeelne elanikkond pööranud pilgu läände.

Ometi räägivad ukrainlased ja venelased mölemad idaslaavi keeli ja jagavad kultuurilist mitmekülgust, mis võiks kaasa aidata Ukraina rahva vahelisele koostööaltile dialoogile, debatile, oodatud ja kindlale kokkuleppele, soovile elada koos, mitte vastandudes. Ja muidugi ei tohiks välised võimud sekkuda ega ärada vanu kuradeid!

Selle asemel et jäda pikemalt peatumuna uniaatide teemale, mis jäab minu jaoks suureks küsimärgiks meie suhetes Roma kirikuga, tõden, et Ukrainas on riitiuskrahva ühtsuse võimalikuks ühenendajaks. Et aga teostada täielikku osadust, euharistiat kõigi usklike – õigeusklike ja katoliiklaste – vahel, tuleb kõigepealt olla valmis astuma „protseduuri, kus valitsejad jätavad kõrvale oma privileegid, frustratsiooni ja poliitilise kallutatuse” (Noël Rufieux, loc. cit.). Teisisõnu: kõigi kohalolevate kirikute esmane mure peab olema lahtiütlemine poliitilistest, rahvuslikest ja jurisdiktsionilistest ambitsoonidest, et puhastada kollektiivset mälu vastastikuuse andeksandmisse ja lõpliku leppimisega Issandas. Ainult nii on võimalik välja tulua usulisest ummikseisust, mis seda riiki

on vallanud. Mõned nimetavad seda *kirkute pöördumiseks*.

Suhted Kreeka riigiga

Üldiselt suurepärased. Meie suhted Tallinna Kreeka saatkonnaga on sõbralikud ja südamlikud. Me võime loota toetusele, eriti teoloogilise hariduse andmisel Tallinnas, sest siin käivad õpetamas Kreeka õppejöud ja meie üliõpilased saavad stipendiume Kreeka ülikoolides õppimiseks.

Kreeka kirikuga on tekkinud ja tekivad pidevalt rohked iseäranis sõbralikud sidemed nii isiklikul, kiriklikul kui ka paljudel muudel tasanditel (vaimulikkonna, piiskopkondade, koguduste, kloostrite, liturgiliste tekstide tõlkimise, kirjastuse jne tasanditel.) Tänan Issandat selle eest!

Püha mägi

Paljud meie kirikuinimesed on juba Athosel käinud. Iga kord on nad naasnud seal vaimsest ärganuna ja kõige suuremas imetluses. Meie jaoks on Athose mägi ennekõike koht, kus „õigeusu kogemus on kõige rikkam ja algupärasem”. Meil on seda väga vaja, seda enam et Athose mäe isad võtavad meid alati väga hästi vastu. Tänan neid kõiki armu eest, mida nad meile annavad.

Selliseid vaimulikke oaase tekib nii õigeusu maadesse kui ka mujale üha juurde. Need on suurepärased paigad. Kuid mitte üheski aias maailmas ei kasva nii ilusad ja vaimulikust nektarist nii hästi lõhnavad õied nagu need, mis Athosel.

Jõulud

Jõulude põhiline tähendus on Jumala tulmine meie aega ja ajalukku ehk rahu. Kui meie ajastu on nii paljude õnnestuste jaoks saak, eriti maailmas valitseva näljahäda ja sõdade tekitatud vägivalla töttu, peab meie jumaliku Päästja sündimine Petlemmas panema meid mõtlema, kuidas olla omakorda solidaarne inimkonna kannatustega, kui Jumal ise samastub Neil päevil iga vaimset ja materiaalset puudust kannatava inimesega.

Kristuse sündimise püha on paradoks Isa rõõmu ja laste kannatuse vahel, keda Jeesus kutsub koos endaga elama. Kannatuse, mis Neitsist sündinud Kristuse läbi avab ennast elule, selle asemel et surma tömbuda.

Küsitlenenud Manos Hatzmas

KIRIKUVALITSUSE UUDISED

Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku Kirikuvalitsus otsustas 12. märtsi koosolekul, et kõikide vaimulike kohtumine toimub 27.–29. aprillini Otepääl.

Kiriku iga-aastane Täiskogu toimub tänavu 4. juunil Tallinna Issanda Muutmisse peakirikus. Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Stefanus ning Kirikuvalitsuse

liikmed panevad kogudustele südamele, et need korraldaksid aegsasti oma täiskogud ning määräksid Kiriku suurkogul osalevad ilmikliikmed.

Tartu piiskop Eelija, EELK endine peapiiskop Andres Pöder, metropoliit Stefanus, Pärnu ja Saare piiskop Aleksander ning Soome õigeusu koguduse esipreester Markku Salminen. Fotod: Margus Kivi

PÜHA PIISKOPMÄRTER PLATONI JA TEMA KAASKANNATAJATE MÄLESTUSPÄEV

Nagu igal aastal, peeti ka tänavu (12. jaanuaril) Tallinna Issanda Muutmise Peakirikus püha Platoni ja tema kaaskannatajate mälestuspäeva. Kohal oli suurem osa meie vaimulikkonnast ja kirikurahvast.

Platoni ordenid anti seekord kahele meie kirku sõbrale väljastpoolt: Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku endisele peapiiskopile Andres Pödrale ja Helsingi õigeusu koguduse esipreestriile Markku Salmisele.

Peapiiskop Andres Pödra ametiajal süvenesid tunduvalt sidemed meie kahe ajaloolise kiriku vahel Eestis. Selle olulisemaks väljenduseks on olnud teoloogiline dialoog, mille üks järk päädis ühisavaldusega „Euharistia ja jumalateenistus“. Samuti on oluline alanud koostöö EELK Usuteaduse Instituudi ja Püha Platoni Seminari vahel, millega esimesse on loodud õigeusu õppetool.

Helsingi esipreester isa Markku on meile lähima ja Soome suurima õigeusu koguduse hingekarjasena aidanud mitmel viisil meie kirikut. Tema ametisse astumise järel tihenes meie läbikäimine Helsingi ja selle ümbruskonna õigeusklikega tunduvalt, ehkki sidemeid sealse kirikurahvaga on olnud juba 1980-ndatest alates. Isa

Markku algatusel on toetatud mitme meie pühakoja kaunistamist ja samuti noortetööd Eestis. Väga olulised on ka sagenenud külaskäigud ja muud ühised ettevõtmised. Selle kõige täheks ja seoses 15-aastase esipreestriameti tähtpäevaga ongi meie kirik andnud talle püha Platoni ordni.

SOOME KIRIKU UUS PIISKOP

11. jaanuaril pühitseti Oulus piiskopiks arhimandriit Elia (Matti Wallgren, sünd. 1961), kes astus ka Oulu metropoliidi ametisse. Eelmine metropoliit Panteleimon jäi pensionile 2013. aastal, vahepeal oli tema asemik Joensuu piiskop Arseni.

Matti Wallgren on hariduselt pedagoog. Teoloogiat on ta õppinud püha Vladimiri

õigeusu seminaris Crestwoodis USA-s, kraadilt magister. Preestriks pühitseti ta 2003. aastal, 2006. aastani teenis ta Jyväskylä preestrina ning 2014. aastani Vaasa koguduse esipreestrina.

Oulu metropoliidi kohale valiti ta Soome Õigeusu Kiriku Täiskogul kahe Piiskoppide Kogu kinnitatud kandidaadi seast. (Siinkohal peab mainima, et Soome, nagu ka Kreeka kirikus, kannab iga piiskopkonna piiskop metropoliidi, kirikupea aga peapiiskopi nimetust.) Seejärel võttis ta Valamo kloostris

mungaseisuse ja sai arhimandriidi (munkülempreestri) aunime. Mungana võttis nimeks Elia (prohvet Eelija järgi). Pärast piiskopiks pühitsemist käis koos peapiiskop Leoga Konstantinoopolis, kus teda esitleti pühimale patriarchile Bartolomeusele. 11. märtsil oli metropoliit Elia sõprusvisiidil Tallinnas, kus kohtus metropoliit Stefanusega ning osales Siimeoni ja Hanna katedraalis ennepühitsetud andide liturgial.

Soovime vennaskiriku uuele piiskopile palju õnnistatud aastaid!

SOOME JA EESTI ÕIGEUSU KIRIKUTE SUHTED 1917–1940

Preester Andrei Sõtšov

Esimedes elavad kontaktid Soome ja Eesti kirikute vaimulike vahel tekkisid juba I maailmasõja ajal. On märkimisväärne, et eesti soost vaimulikke teenis Soomes juba I maailmasõja algusest alates. Nii näiteks mobiliseeriti ja saadeti 1914. aastal Soome jäätgripolgu sõjaväepreestriks Tallinna Issanda Muutmise peakiriku vaimulik Joann Teiss (1867–1941). Sõja lõppedes isa Joann naasis Tallinna, oli korduvalt EAÖK Sinodi ja ajavahemikul 1924–1926 Tallinna piiskopkonna nõukogu liige. Teine eesti päritolu vaimulik, kes toimis EW alguses vennaskirikute vaimulike omamoodi kontaktisikuna, oli 1909. aastal Pärnust Soome elama asunud preester Nikolai Punšun (1863–1923). Isa Nikolai, kes oli pärit Ilmjärve köstri-kooliopetaja perest ja lõpetanud 1900. aastal Riia Vaimuliku Seminari, abiellus ja teenis enne Soome siirdumist diakonina Pärnus Kataiina ja Issandamuutmise kirikutes. Kui ta Soome elama asus, pühitses ülempiiskop Sergei ta 25. märtsil 1909 preestriks. Soome vaimulikuna teenis ta nii Vaasas I ringkonna „rändpreestrina” kui ka Savonlinnas ja Kuopios. Ta oli tihedas kirjavahetuses oma sukulase, ülempreester Nikolai Pätsiga.

Eesti ja Soome iseseisvumise alguses küpses vennaskiriku ringkondades ühise „Põhjala kiriku” loomise idee. Karjalaste, soomlaste ja eestlaste hõimukiriku idee arendajateks olid Soome vaimulikud Sergei Soltsev (1867–1933) ja Sergei Okulov (1853–1940) ning Eesti piiskopkonnas ülempreester Nikolai Päts (1871–1940) ja Anton Laar (1885–1933). Nii pöörus ülempreester Nikolai Päts näiteks 23. märtsil 1919 Eesti Piiskopkonna Nõukogu nimel Soome kiriku ja haridusminister Mikaël Soinineni poole ettepanekuga kaaluda Eesti ja Soome ortodoksikiriku ühinemist ja sõlmida selleks leping. Soome-Eesti ja Ida-Karjala autonoomsetest ringkondadest koosneva ühiskiriku küsimust arutati Soome kirikukogul 23. juunil 1919. Kirikukogu otsuse ja Soome valitsuse määru-sega saadeti Tallinna läbirääkimisi pidama praost Nikolai Vassiljevo ja notar Kusti Repo. Ühisnõupidamistel, mis toimusid 1919. aasta sügisel, konstateeriti, et kõige suuremaks takistuseks ühiskiriku loomisel on oma rahvusest piiskoppide puudume. Esikarjaste kandidaatidena pakuti Eesti kiriku poolt välja Pärnumaa praost Aleksander (Paulus) ja Soome poolt ülempreester Mikael Kasanski (1853–1921). 1. septembril 1920 valiti EAÖK täiskogul ühehäälselt isa Aleksander ning Soome piiskop Serafim ja endine Pihkva piiskop Eusebi pühitesid ta 5. detsembril 1920 piiskopiks. 1919. aastal Soome kirikukogu poolt abipiiskopiks valitud Viiburi Issandamuutmise kiriku ülempreester isa Mikael Kazanskit ei õnnestunud tema haguise töttu pühitseda, ta suri 1921. aastal.

EAÖK esindajate külaskäik Valamosse 1930. aasta juunis. Pildil: peapiiskop Herman ning preestrid Nikolai Päts, Sergei Okulov ja Sergei Solntsev.

Metropoliit Aleksandri ja peapiiskop Hermani ühisteenistus 24. juunil 1930 Valamo kloostri peakirikus.

Tartus sõlmitud Soome-Vene ja Eesti-Vene rahulepingute järel 1920 aastal arenesid kiriku ja riigi suhted kummaksi riigis eriteid. Soome õigeusu kirik kujunes 1923. aastaks luterliku kiriku kõrval teiseks riigi tunnustatud rahvakirikuks. Eesti õigeusu kirikul omakorda sellist riiklikku staatust

ei olnud. 1920-ndate alguses oli mõlema vennaskiriku juhtkondade sooviks lahendada piiskoppide pühitsuse ja kanoonilise tunnustuse küsimus. Mõlema kiriku initiaativil saadeti 1923. aasta suvel ühisdelegatsioon Konstantinoopolisse. 6. juulil 1923 võeti patriarh Meletios IV tomosega mõlemad kirikud autonoomsete kirikute na Oikumeenilise Patriarhaadi kanoonilisse ühendusse. 8. juulil 1923 pühitses Konstantinoopoli patriarh Meletios Soome delegatsiooni koosseisus oleva praost Herman Aava Karjala abipiiskopiks.

Ajavahemikul 1923–1925 Karjala piiskop olnud ja 1926. aastal Karjala ja kogu Soome peapiiskopiks valitud Herman Aav arendas kuni 1940. aastani tihedat koostööd Eesti Apostlik-Õigeusu Kirikuga – nii toimusid mitmed vastastikused kirikujuhtide visiidid, aastatel 1937 ja 1938 peeti aga Eesti, Läti ja Soome õigeusu kirikute ühiseid piiskopikonverentsi. Näiteks otustustati 23.–25. septembrini 1938 Petseri kloostris toimunud Soome, Eesti ja Läti piiskoppide konverentsil osaleda Edinburghis loodud oikumeenilises liikumises „Usk ja kristlik kord” ja saata selle liikumise nõukogusse oma kirikute esindajaid. Lisaks loodi EAÖK kirikuvalitsuse juurde sekretariaat, mis esindaks kõiki kolme õigeusu kirikut, toimiks teabekeskusena ja peaks ühendust oikumeenilise liikumisega. Samal piiskoppide konverentsil arutati koostööd konfessionaalsete usuõpetuse ja noorsootöö küsimustes.

Pärast II maailmasõda andis Eesti õigeusu pagulaskirik preester Martin Juhkami näol oma panuse ka Soome õigeusuliste organisatsioonile Rootsis. Eesti vabatahtlike rügemendis soomepoisina võidelnud, hiljem Roots'i elama asunud ja seal 1955. aastal õigeusu vaimulikuks pühitsetud Martin Juhkam töötas pikaajaliselt nii EAÖK Sinodi kui ka EAÖK Kultuurfondi sekretärina. Tema ja Roots'i elama asunud õigeusuliste karjalaste initsiativil rajati 1958. aastal Soome õigeusu kogudus Rootsis, mis kuulus algul Eesti õigeusu kiriku koosseisu. Isa Martini juhtimisel ehitati üles tugev kiriklik organisatsioon, Boråsi lähetal Bredaredis ilus kirikukeskus ning Roots'i soome õigeusklikele loodi eraldi häältekandja Suomalais-ten Ortodoksisen Seurakunnan Viesti Ruotsissa. Aastal 1968 ilmus isa Martin Juhkami toimetamisel Roots'i soome koguduse aja-

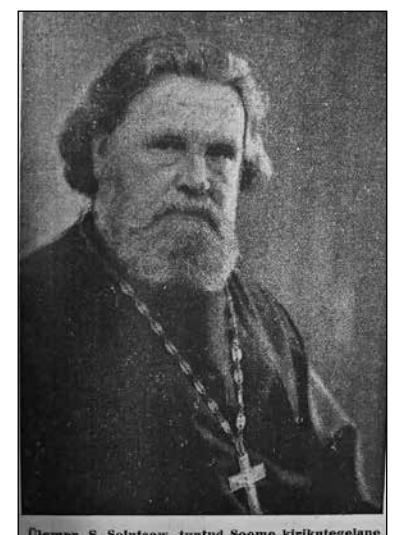
Karjala ja kogu Soome peapiiskop Herman (Aav).

Preester Anton Laar.

Preester Martin Juhkam.

Preester Sergei Solntsev.

lugu pealkirjaga „Finska Ortodoxa Försämlingen i Sverige 1958–1968”. Austusavaldu-sena ja tänuks tehtud töö eest andis Soome õigeusu kirik talle praosti aunime.

SUUREST PAASTUST PAASA JA NELIPÜHINI

17-nädalane periood, mis hõlmab suurt ja püha paastu, paasat ja nelipühi, on pikim meie kiriku liturgilise elu etappidest.

Me teame, kuidas Jumal on end alates maailma loomisest meile ilmutanud ja kuidas ta maailmakoiksuses tegutseb. Väga lühidalt öeldes on jumalikud ilmutused üksteisele järgnenuud sellises järjekorras: maailma loomise algusest kuni Kristuse sünnini püha Kolmainu esimeses isikus – Jumal-Isana. Kristuse sünnist kuni nelipühini teises püha Kolmainu isikus – Jumal-Poja, ja alates nelipühist kuni tänase päevani kolmandas isikus ehk Püha Vaimuna, kes juhib meid vaimulikul teel, aitab meil tõusta, ilmutab, niipalju kui see meile võimalik on, Jumal-Isa ja -Poega ning näitab meile, kuidas järgida püha õigeusu tõelist rada.

Kirik hoolitseb meie eest ülima tähelepanelikkusega, et jõuda Püha Vaimu mahatulemise sündmuseni: ta alustab meie südame puastamisest meie pattude ja eksimuste pesemisega. Suure ja püha paastu ajal muutub puastustöö eriti intensiivseks ja see on vajalik eeltingimus ka ülestõusmise sündmusega ette kuulutatud Püha Vaimu vastuvõtmiseks.

Suur ja püha paast, mis sel aastal algas 23. veebruaril, kestab seitse nädalat. Paast tähistab nii hing kui ka keha puastamise erinevaid etappe. Esimene etapp on *metanoia* ehk meebleparandus. Selle eesmärk on meie

mõtteviisi sügav ja põhjalik muutus. Meebleparanduseks on vaja alandlikkust, kogu oma „mina” läbikatsumist Jumala ees ja selle loovutamist Kristusele, Temale, kes on meie ihu ja hinge tõeline arst, kes tertendab meie kõige raskemad hingehaigused, mille seas on nii tavalised meeltehalused, rahaarmastus, enesega rahulolu kui ka isekus.

Haigustest tervenemiseks on paastumine hädavajalik, see eeldab askeesi ja ihade talitsemist. Jumalale meeblepärane paast algab kõigepealt oma keele talitsemisega ehk teisisõnu tühjast lobisemisest hoidumisega. Sellele järgneb lahtiülemine kõigist ihulikest ihadest, vihast, laimamisest ja tühjadest lubadustest.

Alles seejärel tuleb toidust loobumine. Et mõista paastu tõelist tähendust, mõtisklegem tähelepanelikult püha Vassiili sõnade üle tema esimeses kõnes paastu kohta: „Liha sa ei söö, aga venna pistad nahka! Hoidud veinist, aga mitte jõhkrusest!”

Ainult paasturohust ei aita, et meie hinge ravida. Paastuda tuleb palvetades, tehes häid tegusid, korrapäraselt kirikus käies ja osa võttes kiriku sakramendidest, mille hulgast tuleb meelete tuletada patutunnistust ning Issanda Jeesuse Kristuse pühadest andidest osasaamist.

On selge, et meebleparandus peaks hõlma ma kogu meie maapealset elu ja samamoodi peaksime ka heategevust, lahku, mõõdukust ja kõiki evangeeliumist esile toodud voorusi hoidma terve elu, et viimsel kohutupäeval aru anda. Sellele on sobilik lisada ka korrapärane osavõtmine kirikuelust ja sakramendidest.

Nii, samm-sammult püha ja suure paastu poolt pakutud vaimuliku elu etappe läbides, jõuame lähemale ülestõusmisse salasuse mõistmisele. Pattulangemise-järgses maailmas mõistame, et Jumal läbi oma armastuse ja loomise ei pea paljuks anda endast äärmuseni, kuni iseenda ristilõimiseni, et kinkida meilegi omaenda ülestõusmisse kaudu igavene elu, et teha meist kõigist täiesti uued inimesed.

Risti sõnum on selge: nii kaua kui ma pean kulgemma selles surmavarjus viibivas eluorus, tean, et ma pole iialgi üksi. Mul on kaaslane, kes on alati minu kõrval. See kaaslane ei ole ainult tõeline inimene nagu mina, vaid „tõeline Jumal tõelisest Jumalast”.

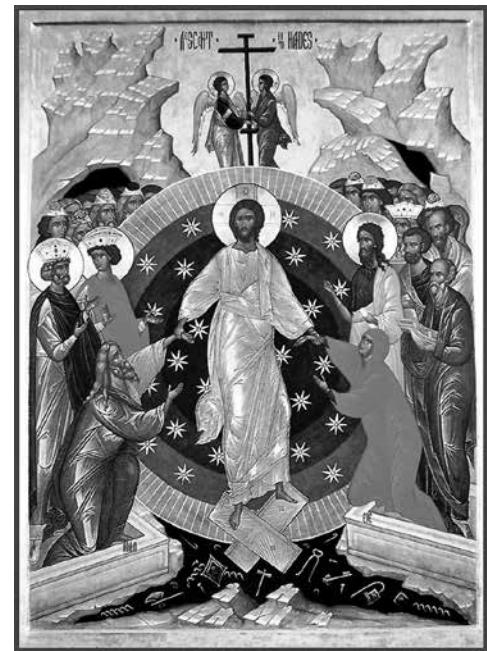
Seetõttu on Kristuse ristisurm võit. Surnuist üles tõusnud Jeesus pühib meilt surmaängistuse ja -hirmu. Ristilt voogav võit kinnitab, et ta on tugevam kui viha, et elu on veel tugevam kui surm. Jumal ise on surnud ja üles tõusnud ja nii pole surma enam olemas; isegi põrgu on Jumala kohalolu valgusega tädetud. Johannes Kudsuu kuulutab ühemõtteliselt: „Keegi ärgu kartku enam surma, sest Päästja surm on meid vabastanud”. Kristuse ülestõusmine pakatab joovastavast rõõmust, sest Ta on võitnud hävitava ja hirmuäratava surma.

Kristus on meile oma ristisurmaga teed näidanud, „surmaga surma maha tallanud”. Nüüd on meie kord see teadmine tegudesse suunata. Kuidas vanana surra nii, et vaimulik surm, hinge surm oleks võidetud? Kuidas seda tegelikult teha? Selge, et üks me sellega hakkama ei saa. Meil on vaja abi – meil on vaja jumaliku armu abi. Sellepärast saadabki Kristus meile nelipühil Püha Vaimu. Et Püha Vaim tunnistaks meile Kristusest ja Tema õpetusest, et Ta valgustaks meid ja meie mõtteid, et Ta juhiks meid pühal jumalikul teel. Nelipühi on lihaksaamise eesmärk ja saavutus. Aleksandria püha Atanaasi ütleb: „Sõna sai lihaks, et meie saaksime Vaimu”.

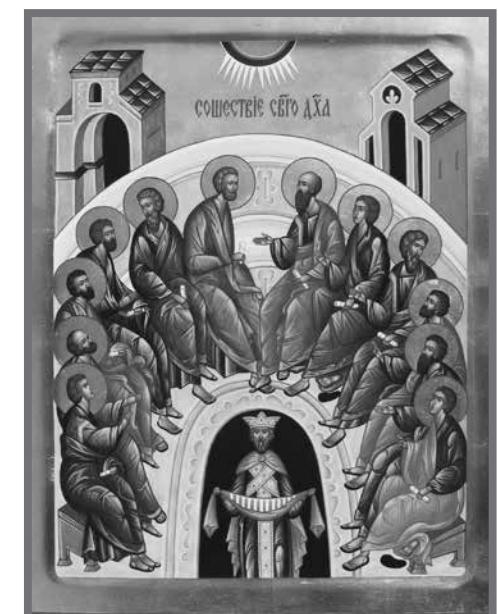
Alustades suurt ja püha paastuaega meebleparanduse ning südame ja mõtete puastamisega, valmistume paasaks ehk suureks pühaks, mil endisest pattudest roostes inimesest saab täielikult uuenedud inimene. Seejärel, täis helget rõõmu Kristuse võidust surma üle, oleme valmis vastu võtma Püha Vaimu, seda pidevat abi ja tuge meie pääsemise teel, mida me hoiame alati endaga, kui soovime.

Nelipühil muutis Püha Vaim Jeesuse jüngrid Tema jumalinimliku ihu liikmeiks. Nelipühil said jüngrid Kristusega üheks, osaks Tema jumalinimlikust ihust ja sellistena saavad nad osa Tema mitteloodud valgusest. Ja nii sünnib meiegagi.

Ja veel! Nelipühist ehk kogu töe ilmutusest on sellest hetkest saanud Kiriku, Kristuse ihu, sünnipäev. Nelipühi salaasja avaldab kõige paremini palve, mida preester loeb armulaual jagamiseks õnnistatud leiba murdes: „Murtakse ja jagatakse Jumala Tall; Teda murtakse, kuid Ta jääb jaotamatuks, Teda süüakse alati, kuid Ta ei lõppa iial otsa, vaid pühitseb osavõtjais”. Teisisõnu on Püha Vaimu allatulemise päev

Kiriku salasuse ilmutamise hetkeks: need, kes ühinevad Kristuse Ihuga, on kutsutud surmast võitu saama. Seda see püha tähen-dabki ja ei enamat.

Ja lõpetuseks: Kirik ei ole sotsiaalne, moraalne, filosoofiline või ei-tea-mis organisaatsioon. Kiriku esimene eesmärk on teoloogiline ja päästetele suunatud.

Selline on järeldus seosest: paasa, veega ristimine – nelipühi, Vaimuga ristimine – kõigi pühade püha.

† Stefanus,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

MEELEPARANDUS- SALASUS

Meebleparandussalasuseks nimetame seda imelist ja äärmiselt vajalikku, ent vahel valistemõistetud ja nii mõnegi kirikuliikme poolt pea unarusse jäändat talitust ning kõike, mis sellega seostub. Tavaliselt kutsume seda pihiks ja vaatleme teda vaid teostuse raames, pahatihti tüütu kohustusena.

Selle salaasja mõistmine on raske osaliselt

käsitluse töttu, et salasused (sakramendid) on nagu seitse võrdset sammast, millel meie kirikuelu püsti seisab. Midagi taolist on ju ammugi õpetatud, kuid see arusaam hääustab olulisemat, nimelt seda, et kogu meie vaimulik elu on üksainus salasus, müsteerium: Jumala toimimine maailma päästmiseks. Salasus, salaasi seepärast, et me tunnetame toimuvalt vaid osaliselt. Me ei saagi puhtmõistuslikult aru saama, kuidas Issand võib mõne „välise” teo või aine-lise anni kaudu muuta midagi meie sees,

meie igaveses saatuses, kristlikus kogukonnas või vaimulikus maailmas. Ometi tunneme seda möju tihti, ehkki ka meie kõikuv ja alati puudulik tundeelu võib samuti eksida.

Peamine aga on, et ükski püha salasus, olgu ristimine, armulaud, patutunnistus või ka need, mida „kooliteoloogia” sakramendiks ei kutsugi, nagu mungapühitis või matmine, ei seisata üksi, puhast omal jõul. Nad on kõik Jumala päästva armu avaldused meie

maises elus, Kristuse ainsa salaaja väljendused. Seejuures mitte ühesugused – kuidas võrdlemegi näiteks ristimist, mida toimetatakse korra elus või armulauda, mida võtame vastu palju kordi? Pigem teostub seesama päästesalasus eri eluolukordades eri moel.

Ükski salasus pole niisiis „asi iseeneses”. Ristimine on pääsemisteele astumine, Kristuse surma ja ülestõusmissega ühendumine, s.t elulise valiku tegemine, taevatee

valimine. Armulaud aga pidev osasaamine surnud ja üles tōusnud Õnnistegija elust, mis uuendab meis ristimisel omaksvõetut. Tänuslasus on seega ühenduses kogu maailmaga, aine, vaimu, elu ja surmaga, tänulikkuse ja tänamatusega, langemise ja tōusmissega. Nõnda pole ka piht ainult mingi usuline kohustus või vōimalus aeg-ajalt südant kergendada, vaid pigem seisatumine elu põhialuste ees, langemise ja patu kohutava salaasja ees meie hingess ning selle asetamine Õnnistegija jalge ette, inimlikult vōimatu uuenemise anumine oma sassis südamele.

Iga meie samm, iga mõte ja sôna on ju tehdud-öeldud meie kui Jumala lapse, Kristuse teenija poolt. Ja kõik, mida meie, uue elu osalised, oleme teinud, öelnud või mõelnud, peaks olema ise salasuslik, muutma kaduvusele allutatud maailma jälle paradiisiaiks, Jumala riigi teostumispaigaks. Paraku on küllalt palju, ehk isegi enamus meie tehtust poolik, vana inimese töö, isegi isekas, kuri ja omakasüütlik. Ja see, mida me langenud loomuse kohaselt teeme, on „märgist mööda laskmine”, *hamartia*, patt.

Tänapäeva inimesel on tihtipeale ähmas tunud patutunnetus ja järelkult ka nõrgemad eeldused patutunnistamiseks. Ehk on osaliselt selle põhjustajaks aastasadu kristluses, eriti läänest valitsenud arusaam patust kui ennekõike painavast süüst, millega oleme õiglase Jumala vihale kihutunud. Oma alus on sel vaatet küll ka piiblis ja pühadel isadel, kuid see on siiski vaid teema üks vähemoluline külg. Reaktsioonina sellele on meie ajal kujunenud arusaam, et meil polegi pattu. Meil on ainult probleemid, mida osav ja julgustav asjatundja, olgu valges kitlis või mustas rüüs, vōib leebe hingelise vestlusega leevendada, taastades meie eneseusu ja tasakaalu. On ju kõik halb meis kas päritolu, geenide, raske lapsepõlve vōi rõhuva keskkonna tingitud. Jällegi on see ju paljuski õige, kui ühe nurga alt vaadata. Kuid see pole sisimas kristlik vaade, pigem sündinud eelusdest, et Jumalat pole vōi inimese tegelik suhe Temasse pole kuigi oluline.

Et inimesel on probleemid – äng, masendus, segadus –, on vieldamatu. Nagu arst otsib, leevendades vajadusel esmalt küll oireid, haiguse põhjust, tekitajat, nii peab ka vaimulikus elus otsima halva sisimat põhjust. Ja siit sünnibki meebleparanduse ning sellega seostuva patutunnistuse roll. See, et meil on ühes vōi teises mōttes seesiselts halb, on põhjani uurides ikka tingitud ühest asjaolust. Meie langemisest, meie vōordumisest Jumalast. Ei aita siin lihtsalt terapeudi abiga vōi kuidas keegi põhjuste leidmine lapsepõlvest vōi hilisemast minevikust. Selliste nähtuste avastamine on vägagi oluline, ent me oleme leidnud siiski vaid varre, millest kibedad viljad tärkavad, mitte juurt. Juur on, kui vähegi uurime hingehädade vaimulikke põhjusi, ikkagi patt, õigemini Patt suure algustäheda. See valdab nii meie isiklikus kui ka inimsoo minevikus ning põhjustab oma-korda kaasasündinud vaimulikke vigadusi,

keskkonna rikutust, mis meid veelgi enam muserdavad.

Kuid tegelik tee juure avastamiseks ja (maapealses elus paraku vaid osaliseks) väljakitkumiseks pole mitte ainult üleüldine patususe tajumine, teadmine, et oleme osa langenud inimkonnast. Kurjuse „salaasi” ei ole lihtsalt meis peidus, see avaldub haavadena, väärarengutena meie hinges, ja me kutsume neid kirgedeks, patuhimudeks (kreeka *pathē*, mis tähendab ka kannatusi – ja iga kirg põhjustab pikapeale kannatust) ja mis on meid suuremal vōi vähemal määral allutanud (vrd ladina *passio* – „kirg; kannatus” ja sôna „passiivne”). Ei toimi enam mina, „vaid patt, mis elab minus”.

Ja kired, patupõhjused, hinge ebakõlad, sünnitavad omakorda konkreetseid patutegusid. Need on nagu Patu kehastused, selle nähtavad viljad meie elus. Kired on alati petlikud, nad ongi kuradi pettus, n-ö loomulikud tungid, mis on saanud vōimust vaimulikuks tōusuks loodud inimese üle. Nagu paradiisiaia keelatud vili näivad nad heaolu, teadmise, edasimineku abinõuna, kuid pakuvad tegelikult ahaastust, pimedust ja segadust. Nii ongi meil halb olla, aga me ei seosta seda alati oma patutegudega. Ent paranemine algab just seal: tunnetusest, et me oleme selles vōi teises konkreetses asjas eksinud. Siis juba jõuame, enamasti pihisa abiga, ehk ka nende aluseks oleva sisemise väärpüü, kireni ja kire kaudu tunnetame oma langemist ja eemaloleket Jumalast. Patutunnistuse ülimaks eesmärgiks ongi sügavalt kahetsedes avastada oma lahusolek tõelisest Elust ja sünnitada kogu hinge haarav igatsus Selle juurde jälle tagasi pöörduda.

Siin on meil üheks abinõuks Kristuse evangeelsed käsusõnad. Käsud ei kuulu ainult Vana Seaduse juurde. Me ei ela enam küll käsüöpetuse ajal, me elame armu all. Ent nagu apostlidki õpetavad, tähendab uues elus käimine ka Jumala lastele väärilist käitumist ja olemist. Kuid meiega on enamasti ikka nii, nagu kõnekäänd ütleb: Kes käib, see ka komistab. Me ei ela seatud paleuste kohaselt ja oleksime me veel Vana Seaduse all, oleksime hukka mōistetud. Meil aga on Kristuse arm abiks, et vōiksime end seesmiselt muuta, pöörduda tagasi nende uue elu juhistele ja sügavamalt vaadatuna, selle elu enese juurde. Ja selleks on vaja vaadelda ja eritleda oma eksimusi, mōodalaskmisi, teisisõnu patte. Nende kaudu õpime oma nõrkusi, seiku, mis meid igaüht allapoole veavad, ja ka tagasipöördumise teid. Samuti tajume nende kaudu üleüldist inimlikku nõrkust, mis nõub jäägitut heitmist Päästja ette, pisaratega abipalumist. Seepärast ongi pisarate armuannil nii suur koht meie Kiriku vaimulikus elus. Meil ei jäää muud üle kui pisarsilmi anuda Tema väge ja armu meie vōitluses. Samas järgneb igale silmili mahadehitmisele ülestõusmine, igale töölisele, südamest tōusvale pihile uus algus, uue innuga Kristuse käsusõnade täitmisele asumine. Tõsi, pea alati ka uued langused ja eksimused, kuid taas kahetsuse ja tōusmisse vōimalusega.

See ongi elu meebleparanduses. Kui ilus ja tabav on see sôna! Meie meel vōib tõesti paraneda, patuhaigusest terveks saada. Ent selleks tuleb temasse vaadata, diagnoosida, mōelda oma tegude ja veel enam nende sisimite ajendite üle, eritleda oma eksimusi ning tuua nad Jumala ette.

Ütlesime, et patt pole ennekõike süü, vaid haigus, vigadus inimloomuses. Kuid see ei tähenda, et me ei peaks isiklikult kahetsema ja tunnistama kõiki eksimusi. Esiteks on mōnede kirikuisade väljenduse kohaselt küll Aadam selle arve avanud, aga meie oleme sinna kõvasti juurde lisanud. Inimesel on vaba tahe, ta vōib, vähemalt teatud osas, oma elu üle otsustada, valida, mida teeb. Muidugi on meie langenud esivanematelt pāritud kalduvused nii tugevad, et me ikka eksime. Aga nende parandamine käib samuti meie eneste kaudu. Kulunud ütleminegi on, et maailma parandamine algab alati iseendast. Me ei saa muuta oma pāritud omadusi, oma lapsepõlve ega üldse minevikku. Olevikuolusid vōime küll mōjutada, kuid enamasti vaid õige pisut. Kus me saame muutuse esile kutsuda, on meie sisemus. Ja tegelikult selle kaudu mōjutame ka ümbrissevat enam kui välise tegutsemisega (ehkki ka see on äärmiselt vajalik ja lõpuks meie sisemise olekuga seotud). Salaviisi toimib maailmas see, kui me teeme vastupidiselt Aadamale ja Eevalle, ei peida end eksimise korral pōösasse ega hakka vastutust kellegi vōi millegi muu kaela ajama, vaid tunnistame ennast patuseks ja palume Issandalt andeks. Ühe meebleparandaja eeskuju ja veel enam, vaimulik mōju, vōib aidata paljusid pääsemisteele.

Röhutame, et piht on meebleparanduse üheks, kuigi väga oluliseks väljenduseks. Meebleparandus on, vōi peaks olema, pea alatiseks seisundiks, patutunnistus aga selle tipuks, mis vajadusel veepinnast kõrgemale kerkib. Kuid nagu iga õnnistatud ja tänumeelles tarvitatud toit pole veel tänuslasus – selleks on vaja Jumala armu erilist ligiolu kokku tulnud ja vaimuliku juhitud koguduse kindla korra järgi toimetatud ühist teenistust –, nii pole ka eraviisiline patukahetsus veel salasuslik, ei too meile päästesalaaja täielikku mōju. Kõigepealt on preestri kaudu kohal nii Kristus („Vasta, Kristus seisab siin nähtamatult...“) kui ka Kirik, Kogudus. Nii me küll räägime ainult vaimulikule asju, mida see hoiab ranges pihisaladuses, teisalt pole aga tegu vaid millegi üksikisikut puudutavaga. Kaks on ju Issanda nimel koos – pihtija ja pihisa. Teiseks on üldine inimlik kogemus, et millegi rääkimine ligimesele kergendab südant ja on hoopis teise toimega kui asjade üle üksi mōtisklemine. Jah, Jumal on ju alati meiega. Aga me ise tunnetame seda ligiolu pahatihti vägagi puudulikult. Ja siin maa peal on Kristus andnud preestriameti sellisteks talitusteks ning on hoopis teisel moel kohal vaimuliku isikus, kui meie oma palvekambris. Mingipärast käisid ka väga vagad ja pühad inimesed, kelle puhul polnud kahtlust, et nad elasid pidevalt Jumala ligiolutundes, pihil palju usinamalt kui meie.

Viimaks veel pihi sagedusest. Selle kohta on eri praktikaid ja omajagu segadust. Vanas kirikus (umbkaudu esimesel aastatuhandel) oli patutunnistus hä davajalik vaid raskemate pāttude (nagu jumalasalgamine, mōrv, abiellurikkumine jne) puhul. Piht eeldas kirikuga taasühendamist (enamasti pārast meebleparandusharjutusi vōi koguni ajutist armulauast lahutamist) – praegusteski palvetes on viiteid sellele („Lepita ja ühenda ta oma püha Kogudusega“). Vähemates asjades piisas vaimulikust vestlusest ja oma kambris patukahetsusest. Peab meeles pidama, et püha armulaud on samuti „pāttude andeksandmiseks“. Kuna aegade jooksul jää Issanda ihust ja verest osavõtmine enamuse kirikurahva seas üha harvemaks, tekkis nōue käia alati enne armulauda pihil, sest vahepeal vōis inimene olla teab mida teinud. Nii on see jäändud osas kirikutes ja veel mitmetes meiegi kogudustes. Kuna aga enamasti on tihe armulaual käimine taastunud, ei eelda see kindlasti igakordset armulauale eelnevast pihti. Samas on praeguse pihi ülesandeks aja jook sul kujunenud ka vähemate pāttude, eriti püsivamate patuste kommete ja kiusatuste tunnistamine ja andeksandmine. Nii ei pea ootama raskeid kurje tegusid, vaid teatud rütmiga peaks iga apostlik-õigeusiline patutunnistusest osa saama. Täpset eeskirja pole vōimalik anda, sest iga usklik on vägagi erisugune. Pikema kogemuse ja paljude kogenud pihisa soovituse järgi peaks siiski patutunnistuse salasusest osa vōtma umbes 2-4 korda aastas, vähemalt aga ühe korra. Kui tōesti tuntakse, et midagi suuremat pihtida pole, vōiks ikkagi preestriga vestelda. Mingid vaimulikud probleemid on igaühel ja vahel vōib sellisel vestlusel kooruda välja midagi tōsisemat, milleks on vaja salasuslikku pihti.

Patutunnistus on vaimulikule elule hä davajalik talitus, olgu tihedamini vōi harveni. Meebleparandus on lihtsalt vaimuliku elu mārk; enesega täiesti rahul olev süda on siin maa peal paraku enamasti vaimuliku tundetuse olukorras. Hakakem siis sellest abinõust kinni, uurides enne oma südant kümne käsü, mäejutuse, öndsussalmide ja üldse pühakirja ning kättesaadava vaimuliku kirjanduse põhjal, et oma hinge eksimusi tunnetada ja need Issanda ette tuua. Ning alati meeles pidades, et patutunnistus pole sūnge ja rōhuv toimetus, ehkki vōib mōnes järgus vägagi raske olla, vaid on ennekõike vabanemise ja pu hastumise helge salasus.

13. detsembril pühitis Pärnu ja Saare piiskop Aleksander Pärnu Issandamuutmise katedraalis diakoniks Ignatios (Indrek) Ranna.

Sparmose Püha Kolmainu klooster.

Palverännakul Kreekas. Arhimandriit Nikanor ja piiskop Aleksander.

ÄRATUSKELL

Diakon Ignatios Rand

On suure paastu aeg, see on kui „äratuskell” meie vaimses kasvamises, meie elutee vaimne valgustaja. See vaimne rännak aidab iseennast märgata ja enese sisse vaadata, see on hea hetk vaadata oma elule tagasi, panna paremini tähele olevikku ja saada lootust tuleviiks ehk selleks hetkeks, kui siirdume siit maailmast rännakule, joudmaks taevasesse kuningriiki.

Käesolevat mõtisklust kirjutades oleme joudnud oma rännakul suure paastu kolmanda, risti kummardamise pühapäevani. See püha öpetab, kuidas püsida ustavana ja kuidas valvata oma paastuaega, kasutades kaitserelvana palvet ja risti, mis ehmatab kiusatused meist eemale.

Risti kummardamise püha on suure paastu suur verstapost: siin tekivad suured kannatused, võitlus oma väikeste ja suurte „magusate” ahvatlustega, see annab reaalse mõõdupuu, hindamaks oma realset usu „proovikivi”. See kogemus tuletab meile väga selgelt meelde, kuidas võis kannatada Jeesus Kristus ristipuul. Ustava rändurina usus püsides on eluteekonna lõpus lootus, et saame autasu, joudes taevasesse kuningriiki, mida valitseb meie Issand Jeesus Kristus.

Loomulikult tekivad inimesele omased inimlikud küsimused: kas olen vääriline?

kuidas leida tasakaal, et jäada püsima õigel teel?, kuidas saaks nii, et ma ei oleks patu ori?

Kui nüüd hoolikalt tähele panna suure paastu teekonna verstaposte, osaledes jumalateenistustel, käies vaimulikega usu jõudu ammutamas vaimulikest vestlustest, tunnistades preestrite vahendusel oma patte, siis oleme teinud oma vaimse elu rännakul suure hüppe kõrgemale tasemele, mida kaitsevad nähtamatud väed. Samas tuleb jätkuvalt igal hetkel valvel olla – kahjuks ründab salakaval meid iga nurga taga ja tahab meid seal kõrgemalt tasemelt maha sikutada, tilgutades kahtlusemürki meie mõistusesse, viies meid vaidlustesse oma kahe ajupoolkera vahel, näidates meile ahvatlusi, justkui oleks olemas mingi lühem, lihtsam ja magusam tee kuhugi „roosamanna maale”! Me pöeme ja pögeneme! Põdemine ülekantud tähenduses ongi patti: pöen, et olen halvasti kätunud, pöen, et olen solvanud oma ligimest, pöen, et olen andnud ahvatlusele järele... Ka siin on inimese elu tasakaalust väljaväimiseks mitmed põhjused. Inimesed hädaldavad, et nad ei ole edukad, raha ei ole, nad on panga orjad. Kas oleme tundnud hingepiina ligimeste ees, keda solvasime, möelnud, kas suudame ikka nende kõikide käest andeks paluda, tundnud, et olengi tegelikult arg ja seetõttu on mu hing rahutu.

Suur paast on ideaalilähedane „äratuskell”, äratamaks meid tuimusest. Miks ideaali lähedane, aga mitte sajaprotsendiliselt

ideaalne? Suuresti võib inimene just oma loomulikust nõtrusest ahvatluste võrku komistada, kui ta aga suudab ennast ületada ja panna kogu lootuse meie Issanda päälsele, siis toimib suur paast täiuslikuna.

Suure paastu vaimsel rännakul on meil hulk teejuhte: armastuse evangelium – Issand Jeesus Kristus koos evangelistidega, kuningas Taaveti laulud, pühade apostlite pärand kuulutustööst kirjade näol, pühakud, kes said kannatades töe valgust näha, meie apostlite järgsed pühitsetud piiskopid kuni tänapäevani, aulised preestrud, Kristuses alandlikud diakonid, kirikuteenijad, austatud koguduseliikmed – me kõik oleme nähtamatute armastuseniitidega seotud ja ränduritenä ühes suunas käimas pühal teel.

Miks ma nii tuliselt siin kirjutan? Võib lausa tekkida küsimus, kust selline teadmine ja optimism? Voin kinnitada, et inimene on ikka julgem oma sõnades ja tegudes, kui on midagi natukenevi ise läbi teinud.

Sügisel käisin koos piiskop Aleksandriga Kreekas. Minule oli see väga oluline palverännak, kus pidin saama selguse, kas minna oma elus edasi vaimuliku või ilmaliku eluteed mööda. Voin kinnitada, et kõige eelneva kaudu olen kogenud – kukkusin ja tóusin üles, kukkusin ja tóusin ikka üles, saades seelabi teadmise, et igapäevase valvamise ja palvetamisega ning pidades kinni paastukalendrist, samuti jumalateenistuste

osaduses Issanda Jeesuse Kristusega armulaua kaudu – toimusid minuga maailma keeli öeldes positiivsed muudatused! Sain Kreekas, kus õigeusk on olnud ligikaudu 1500 aastat kauem kui siin Maarjamaal, vaimulikku tuge kloostritest, kus viibisime, nähes ja tundes sealsete kogukonna usku. Teinekord tundub, et väga palju õigeusu saladusi on veel looriga meie eest varjatud, kuna me lihtsalt ei ole veel valmis seda kõike vastu võtma, me ei pruugi sellest veel aru saada. Panin tähele, kui loomulik on Kreeka inimestel käia pühapäeviti kirikus ja kui suurt austust näidati meie piiskop Aleksandri vastu kõikjal üles. See puudutas mu hinge ja samas öpetas: igal liigutusel ja tegevusel on sügav mõte, on oluline, mis suunas oma elurännakul siirduda, kas olla ilmalik ehk rändur suurel ja laialtel või elada vaimuliku elu, mille tee on nii kitsas, et pead olema justkui džunglis suurte katsumuste keskel ja oskama neid ületada, vajadusel ellujäämiseks voideldes. Panime tähele, et vaatamata Kreeka raskele majanduslikule olukorrale käis enamikus kloostrites, mida küllastasime, vilgas ehitustugevus. Sellel on märgiline tähendus: see näitab inimeste usu jõudu ja ustavust oma kirikule. Ei ole vaja kaugemale vaadata, ka meil siinsamas Saaremaaskiitas on toiminud imed: Reomäele ehitati toetajate kaasabil lühikese ajaga üles terve kompleks.

Olgem oma elurännakul paastu ajal üksteisele palveliselt toeks!

JUMALASÜNNITAJA VÖÖ

Vestlus Toomas-Evangelos Tamme

Toomas-Evangelos Tammes on 11-aastane noormees, kes on sündinud Kreekas, aga kolis kolmeaastasena Eestisse. Sügisvaheajal oli tal harukordne võimalus külastada oma sünnimaad ja käia koos isaga Pühal Mäel.

Püha Athose mägi on eriline poolsaar, mille Jumalasünnitaja valis kunagi isiklikult munkadele varjupaigaks. Tänapäevaks on see olnud juba enam kui tuhat aastat üks olulisemaid õigeusu vaimulikke keskuseid, kus asub kakskümmend kloostrit ja suur hulk nende juurde kuuluvaid skütasid ja kelliaid, milles elab mitu tuhat munka. Kuna need on mungakloostrid, siis naised seal ei käi – just nii, nagu mehed ei käi tavaiselt nunnakloostrites. Paaril korral on mõned võimukandjate naised püüdnud sinna minna, aga Püha Mäe valitseja – emand Jumalasünnitaja – on nad igal korral isiklikult sealt minema juhatanud. Mungad, kes seal elavad, on pühendunud jäägitult Issandale, püüdes saada kõiges Tema taoliseks, elada oma elu iga hetke koos Temaga, Tema armus. Nende elu pühadus, püüdlused ja lakkamatud palved kogu maailma eest on pärjatud Püha Vaimu armuandise ja Jumalasünnitaja lakkamatu kohalolekuga, mida võib seal kogeda igal hetkel ja lausa füüsiliiselt. See on paik, kus imed ei ole midagi erakordset ja mis muudab igaüht, kes sinna satub.

Toomas, sul oli sel sügisel üks eriline reis, mille muljeid võiks ka teistega jagada. Mis reis see selline oli?

Sügisvaheajal käisin koos isaga palverännakul pühal Athose mäl. Ühel mehel oli väga vaja sinna minna ja tänu sellele, et minek oli autoga, saime mina ja selle mehe pojad, Marko ja Ilja, ka kaasa. Marko on minust natuke noorem, aga Ilja on juba suur ja käib tööl.

Toomas-Evangelos koos isa Argyriosega.

Kus Püha Mägi asub ja kuidas te sinna jõudsite?

Püha Mägi on Kreekas ja me sõitsime sinna autoga. Kui me Kreekasse jõudsime, läksime kõigepealt Thessalonikisse. Seal käisime ühes nunnakloostris, kus isa ja ema olid meiega kogu aeg käinud, kui alles Kreekas elasime. Pärast ööbisime mu venna ristivanemate juures ja sõitsime hommikul autoga Uranopolisse. See on selline sadamalinn, kust lähevad laevad Pühale Mäele. Seal käisime kõigepealt toomas sisepääsulubasid Pühale Mäele. Selleks, et sinna saada, peab olema eriline luba. Selle saab Püha Mäe kontorist neljaks päevaks. Meie saime selle loa seal kloostrist. Pärast läksime laeva peale. Sinna käib üks suur laev ja veel mitu pisemat kiirlaeva.

Meie laev jäi palju hiljaks ja sellepärast ei jõudnud me Pühale Mäel bussi peale. Siis tellisime koos teistega takso. Need on sellised väikesed bussid, kuhu mahub kümme või viiestiin inimest. Aga kui takso tuli, tormasid mingid teised mehed sinna sisse ja me ei mahtunud kõik peale. Jäime siis ootama, mis edasi saab. Üks isa tuttav lubas kloostris öelda, et nad meile auto järele saadaksid. Ootasime kaua aega. Isa ütles, et sellega õpetab meile Jumalasünntitaja, kes on Püha Mäe emand, et kõik ei tule niisama kätte, vaid peab oskama loota Jumala peale ja Jumalat tuleb usaldada. Tuleb olla kannatlik ja palvetada. Vahepeal mõtlesime isegi, et kui vanasti ainult jala käidigi, siis võiksime ka meie jala üles minna. Isa ja onu Roman aga arvasid, et poistel on selleks liiga palju asju kaasa võetud ja et isegi ilma kotita oleks raske kohale jõuda, sest terve tee üle kümne kilomeetri tõuseb kõrgele mäkke. Pärast nägime, et mõne koha peal ei jõudnud autogi üles sõita. Nagu kiuste ei tulnud kaua aega ühtegi autot. Sadamavalve mehed oleksid meid ära viinud, aga nende auto oli parajagu remondis. Löpuks sõitis sadamasse üks takso, mille juht läks poodi. Isa rääkis juhi nõusse, et ta meid ära viiks ja me saimegi minema.

Kui üles kloostrisse jõudsime, olid mungad kõik väga rõõmsad, et me ikka kohale saabusime. Nad olid muretsenud meie pärast ja meile helistanud, aga tuli välja, et meie telefonil ei olnud levi. Ka kloostriülem tuli meid tervitama.

Mis kloooster see oli, kuhu te läksite?

Tegelikult see ei olnudki kloooster, vaid püha apostel Andrease skiita. Skiita on ka nagu väike kloooster, aga kuulub mõne suure kloostri juurde. Isa käis seal juba enne, kui ma sündisin. Tegelikult teadis ta neid munkasid veel varem, juba siis, kui nad alles ühes suures kloostris elasid. Nad tulid seal suurest kloostrist sinna skiiatasse peaaegu viisteist aastat tagasi. See oli kõik varemets ja maha jäetud. Täna on suurem osa hooneid ja kirikuid üles ehitatud. Mõnes majas liikudes aga peab ikka veel ettevaatlik olema, sest valesse kohta minnes võib läbi põranda kukkanud. Ühe maja, kus oli vist raamatukogu, millest kloooster põlema läks, lammutavad nad hoopis ära, sest see on liiga katki. Ühel hommikul nägime, kuidas öösel tuulega mitu ust ja akent selle maja küljest ära olid lennanud.

Kui palju seal munkasid elab? Ja kas nad on kõik kreeklased või on mõni mujalt katulnud?

Praegu on seal munkasid vist kakskümmend kaks. Vanasti, kui nad alles tulid, oli neid natuke üle kümne. Skiitaülem on vana-ke Efrem. Ta on Eestis ka käinud. Isegi Räpinas. Tema oli vanasti selle suure kloostri ülem. Aga munkasid on seal paljudelt maa-delt. Üks munk, isa Josif, on Soomest.

Kellega isadest sa ise tuttavaks said?

Mina sain tuttavaks isa Josifiga, isa Paisiosega, isa Argyriosega ja siis veel isa Nektarioseg, kes külalisi vastu võtab. Isa Nektarios on preester. Ta teenis igal hommikul ja öhtul kirikus ja tegi lahti laeka, kus hoitakse tükkkest püha apostel Andrease pealuust. Isa Paisios vedas meid autoga teistesse kloostritesse ja mängis meiega. Ta ütles, et kui ta ei oleks munk, siis oleks tal väga palju lapsi. Ta hoolitses kogu aeg ka isa Argyriose eest. Argyrios on selle kloostri kõige noorem munk. Ta on seal kogudusest, kus mu isa Kreekas teenis, ja ta mäletavat mind veel sellest ajast, kuigi ma ise ei mäleta, olin siis veel liiga väike. Tal on selline raske haigus, et tal peaaegu iga päev pea valutab väga hullusti, mitte keegi ei tea, milles see on. Isegi Ameerikast on käinud arstdid teda uurimas, aga midagi ei ole leitud. Ta väga palub, et tema eest palvetataks, et tal vähegi kergem oleks. Ja siis on seal veel isa Hiiob. Ka temast on väga kahju, sest ta on halvatud ja on elanud üle viiekümnne aasta ratsastoolis. Tal on isegi raske rääkida ja alati, kui ta rõõmustab, tömbub ta üleni krampi. Aga ta on väga tark ja suudab ka tasakesi kirikus laulda. Teised mungad aiatavad teda. Üldse on nad seal hästi toredad. Üks munk kirikus hoolitses kogu aeg, et mu jaoks oleks isa kõrval koht vaba. Ei lubanud kellelegi sinna istuda, kui ma vahepeal väljas käisin. Ka kloostriülem on väga eriline. Hoolitseb kõigi eest. Näitas mulle, kuidas palvenööriga palvetada.

Mis keeles te rääkisite? Või mäletad sa ise veel kreeka keelt?

Ei, ma ei mäleta enam kreeka keelt. Aga isa tõlkis ja nad oskasid kõik kuidagi nii olla ja rääkida, et nagu iseenesest said aru, mis nad tahavad või ütlevald.

Aga kuidas kloostris elatakse? Mida seal üldse tehakse?

No ma ei tea, tavaliselt. Hästi palju käikse kirikus. See on nii, et Neil on seal teine kel-laag. Kesköö on siis, kui päike täitsa looja läheb. Mungad tõusevad hästi vara hommikul. Teenistused algasid juba kella nel-jast. Esimesel hommikul läksin ma ka kell neli kirikusse, aga uni tuli kangesti peale. Isa palus, et Neil lubabaks teistel päevadel kella kuueni magada ja otse liturgiale tulla. Ösel on kirikud seal teistmoodi kui Neil. Kirikutes ei ole elektrivalgust. Ainult lauljatel on väike lambike, mille nad va-hepeal ära kustutavad. Ülejäänud on kõik ölipärlandid ikoonide ees ja küünlad. Aga pi-medas on need pärüs valged. Üldse on seal ilusad teenistused, nad laulavad nii mõnu-sasti. Pärast minnakse hommikust sööma ja siis on vaba aeg. Mungad puhkavad siis või loevad. Pärast teeved kõik oma töid ja kella neljast on öhtusöök. Siis minnakse jälle kirikusse ja pärast on selline mõnus aeg, kui kõik omavahel räägivad.

Aga mida mungad söövad?

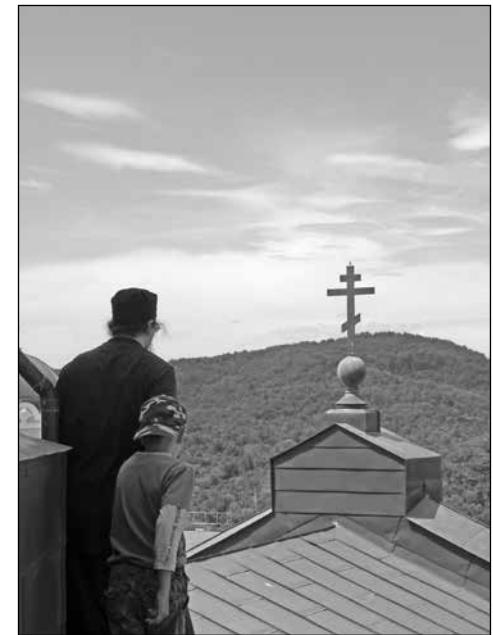
Neil on hästi lihtne toit, aga väga maitsev ja köht on terve päeva täis. Meie söime oasuppi ja riisi, aedvilju ja juustu. Pirne ja öunu ka. Liha nad ei söö kunagi. Vahel pühade ajal pidi kala antama. Juua võib alles siis, kui kloostriülem kella helistab. Kui enamvähem kõik on söönud, tuuakse magustoiduks kollivot. See on keedetud nisu rosinatega, mida tehakse surnute mälestuseks. Söömise alguses ja lõpus loetakse koos söögipalved. Üks munk loeb ja kloostriülem önnistab toitu. Pärast söömist palvetatakse veel kõigi munkade eest, kes kunagi selles kloostris on elanud. Söömise ajal ei räägi keegi teisega juttu. Üks munk loeb selle asemel kõigile kas mõne pühaku elulugu või õpetusi. Tema saab kõige lõpus ainult tüki leiba. Ja söögisaal on täpselt kiriku kujuga. Isegi ikoonid on selliselt nagu kirikus. Kui söögisaalist välja minnakse, seisab kloostriülem ukse juures ja önnistab kõiki, kes mööda lähevad.

Mis töid mungad teeved?

Igasuguseid. Hästi palju selliseid, nagu koduski. Seal oli üks munk, kes tegi iga päev leiba ja kirikuleibu. Ütles, et kui meil köht väga tühjaks läheb, siis saame tema juurest omale natuke leiba tuua. Üks teine munk muudkui pesi ja triakis pesu ja kui palverändurid ära läksid, vahetas kelliates voodilinu. Kaks munka olid raamatupoe. Isa Paisios sõitis autoga ja isa Josif maalib ikooni. Ta näitas meile ühte uut kirikut, kuhu ta on kõik ikoonid maalinud. Seal on veel üks hästi pikk ja tüse munk, kes on kullassepp. Ta parandas ära kloostri peakiriku kroonlühtrid ja kuldas need üle. Kolm aastat tegi seda. Siis on Neil veel suur aed, kus nad aedvilja kasvatavad. Seal on ka hästi palju tööd. Ka köögis on mitu munka, kes süüa teeved ja nõusid pesevad. Minagi aitasin laudasid koristada pärast sööki.

Kuidas sulle tundub, kas munkadele meeldib nende elu?

Jaa. Ma arvan küll. Nad on seal sellised hästi rõõmsad ja önnelikud. Üldse on seal

nii hea olla. Eritine tunne on kogu aeg. Tahaks ise ka seal elada.

Kas te olite kogu aeg püha Andreease skii-tas või käisite mõnes teises kloostris ka?

Ikka käisime. Alguses pidimegi jääma veel Vatopedi kloostrisse, sest isal oli seal vaja mingeid asju ajada, aga me olime viiekesi ja Neil ei olnud seal nii palju vabu kohti. Aga isa Paisios viis meid sinna autoga. Ta pidi niikuinii sinna oliive viima.

Kui me kohale jõudsime, algas seal just lõuna-aeg ja kirik pandi kinni. Isa muretses, kas me ikka jõuame kirikusse pühasid ikooni ja Jumalasünntitaja vööd kummardama. Isa Paisios lohutas, et kui Jumalasünntitaja tahab, siis saame ja võibolla isegi pidulikult. Kui väravasse jõudsime, siis öeldi, et kirik on juba kinni. Aga isa ütles, et lähme ikka kiriku juurde. Palume emand Jumalasünntitajat, et ta meid sisse laseks, sest ta on väga lahke. Kohe, kui kiriku ette jõudsime, tuli seal välja üks kloostri preester koos pal-veränduritega ja ütles, et kirik on kahjuks juba kinni. Aga üks vana munk, kes nende-ga kaasas oli, ütles, et las nad tulevad ka kaasa. Ja ta lubaski. Me läksime trepist üles väikesesse kirikusse, kus oli Jumalasünntitaja-Lohutaja ikoon. See on see, kus Kristus käe oma Emale suu ette pani, et ta ei saaks munkasid piraatide eest hoiatada, aga Jumalaema tõmbas oma Poja käe suu eest ära ja hoiatas neid ikkagi. Isa näitas pärast ka seda kohta kiriku seinas, kus see juhtus.

Kui me seal väikesest kirikust välja tulime, palus isa seda preestrit, et ta laseks meil kasvöi korraks Jumalasünntitaja vööd kummardada. Algul munk ütles, et kahe tunni pärast, aga siis mõtles äkki ümber ja viis meid ühest väikesest uksest kirikusse ja tõi Jumalasünntitaja vöö altarist välja. Niikaua saime kummardada Jumalasünntitaja-Kõigevalitseja ikooni. Isa rääkis pärast, et selle abil on tuhanded inimesed vähist terveks saanud ja kunagi sai terveks ka üks pisike poiss, kes oli nii vähki täis, et arstdid katsetasid tema peal igasuguseid asju, sest nad arvasid et ta sureb niikuinii ära. Jumalasünntitaja vöö oli väga eriline. Kui me seda kummardasime, muutus see preester seal ka hästi önnelikuks. Muidu oli ta üsna väsinud olemisega. Ta andis meile kaasa püha öli ja

Püha Andrease klooster.

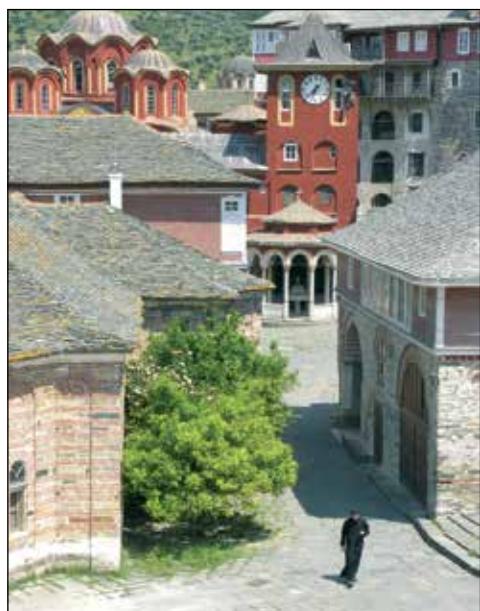
paelakesi, mis Jumalasünnitaja võoga on koos olnud. Nende läbi on ka paljud inimesed igasugustest hädadest terveks saanud.

Kirikust välja minnes viis isa meid korraks ühte poolpimedasse ruumi, kus oli seina peale maalitud see Jumalasünnitaja ikoon, kellele kunagi üks munk noaga kõrisse lõi ja kust hakkas verd purskama. Mitu aastat hiljem, kui see munk hakkas surema, ilmus Jumalasünnitaja ja ütles, et annab talle andeks, aga kätt, millega too teda lõi, karistab ta igavesti. See käsi ei kõdunenudki ära ja pidi siamaani olema seal kabelis, kus munakate luid hoitakse.

Seal pidi veel palju selliseid imettegevaid ikoone olema, aga lõuna ajal ei saanud me köiki näha. Kloostrist ära minnes näitas isa veel ühte Jumalasünnitaja ikooni, mis on kloostri värvava kohal. Seda tulistas kuna gi üks türki sõdur kätte ja sealtki hakanud verd jooksma. Teised türki sõdurid pölnud ta pärast seda ära.

Sellel päeval, kui te pidite algsest ära sõitma, käisite te vist veel ühes kloostris?

Jah, sellel päeval oli torm ja keegi ei teadnud, kas laevad käivad. Isa Josif pidi minema Simonopetra kloostrisse mingeid ikooniasju küsimaja ja nad pidid meid tee

Vaade Vatopedi kloostri õuele.

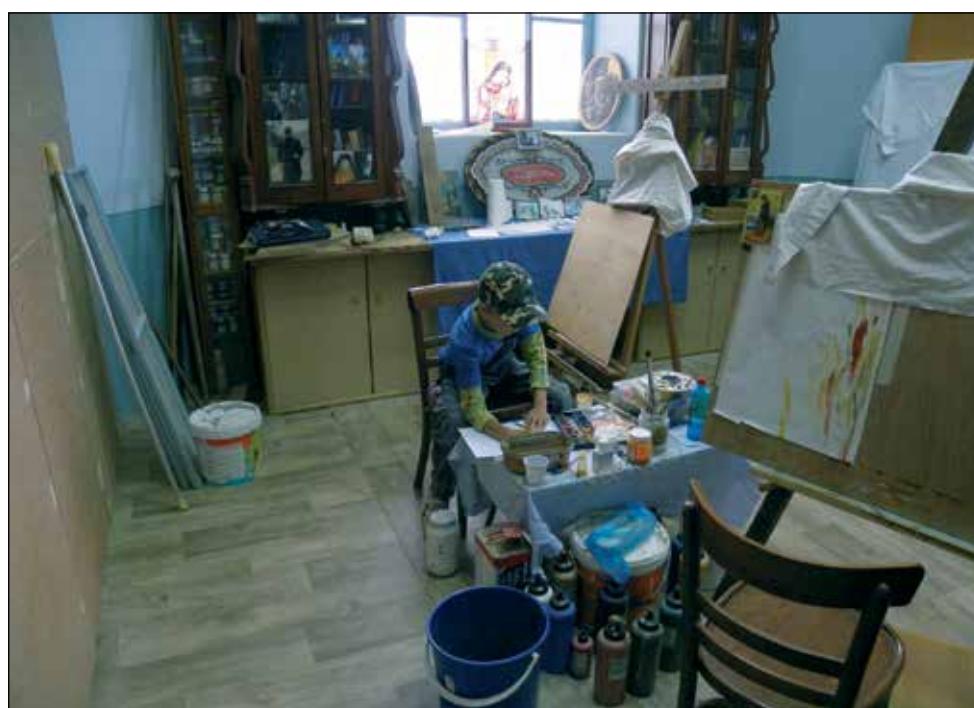
peal sadamasse jätkma. Sadamas tuli välja, et laevadel ei lubata tuule pärast sõita ja nii saime nendega kaasa minna. See on sadamast teisel pool, kalju peal, otse mere ko-

Isa Paisiosegä Simonopetra kloostri taustal.

Isa Hiobiga.

Ikoonimaalimise töökojas.

hal. Mungad ütlesid, et see on vist esimene pilvelõhkuja maailmas. Sellel on kahekso korrust ja kõige ülemine on umbes neljasaja meetri kõrgusel. Selle lasi ehitada vaga Simon, kes elas kloostri vastas mäe otsas koopas. Me käisime ka seal. Seal on hästi vähe ruumi. Mingil ajal hakkas talle ilmuva Jumalasünnitaja, kes ütles iga kord, et ta ehitaks tema Pojale teisele poole kuristikku mäe otsa palee. Püha Simon kartis, et kurivaim kiusab teda, aga ühel päeval

käis ta Püha Vaimu väel Jeruusalemmas ja Petlemmas, kus ta elas koos inglite ja karjastega läbi Kristuse sündimist ja kui pärast selle mäe kohal paistis Petlemma täht, siis Simon uskus ja hakkas sinna kloostrit ehitama. Aga ta ei leidnud ühtegi meistrit, kes oleks nous olnud, sest kõik ütlesid, et sellise kuristikku ääre peale ei saa midagi ehitada. Ühed ehitajad olnud juba peaaegu nous, aga siis kukkus Simoni õpilane kuristikku, kui ta ehitajatele vett töi. Kõik

olid kindlad, et ta sai surma, aga varsti tuli õpilane mäest üles. Ta oli täiesti terve ja vesi ei olnud ka maha loksunud. Kui teised imestasid, ütles õpilane, et Jumalasünnitaja ise ilmus ja kandis ta oma käte peal alla. Pärast seda imet jäid ehitajad nõusse, ehitasid sinna kloostri ja jäid lõpuks sinna munkadena elama. Praegu on seal võimsalt suur hoone ja palju korruseid on isegi maa all. Seal on veel selline vana müür, mille pealt voolas vanasti vesi magedest kloostrisse. Selles kloostris pidi olema püha Maria Magdaleena see käsi, millega ta Issandat pärast ülestõusmist katsus. See pidi olema siamaani soe, nagu oleks elus. Aga me ei näinud seda, sest see oli Ateenasse viitud inimestele kummardada. Meile näidati veel kloostri raamatukogu. Seal oli mitu vist viiesaja aastast raamatut ja üks prantslastest munk, kes tunneb hästi meie metropoliiti. Enne seda siis kui me koopast kloostrisse läksime, hakkas nii äkitelt ja kõvasti vihma sadama, et saime kohe läbinäjaks.

Mitu päeva te seal siis olite?

Alguses pidime olema kolm päeva, aga tormi pärast saime alles neljandal päeval tulema. Kõik muretsesid, kuidas me õigeks ajaks tagasi jõuame. Isa ja mungad olid aga rahulikud ja ütlesid, et küll Püha Mäe valitseja meid siit ka välja aitab. Et me palvetaksime Jumalasünnitaja poole. Ega keegi ei teadnud küll, kas laevad järgmisel päeval sõitma hakkavad. Sadamavalve ei olnud nous isegi laevale kohti kinni panema, käskisid lihtsalt lõunaks sadamasse kohale tulla. Järgmisel päeval pidime kohe pärast hommikusööki kuidagi sadamasse saama. Igal pool oli palju rahvast ja me pidime kuskilt mõne auto leidma. Nii kui me kloostrist välja astusime, oli seal üks auto, mille juht oli nous meid sadamasse viima. Üks munk ütles selle peale, et Jumalasünnitaja kannab meid siin kogu aeg nagu kätel. Selline tunne oli küll. Kõik läks kogu aeg nagu iseenesest korda. Sadamas saime isegi laeva peale. Hästi paljud jäid maha ja pärast ei saanudki laevad enam uue tormi pärast mitu päeva sõita. Isa ütles, et Pühal Mäl saavatki asjad alati korda, sest Jumalasünnitaja on meie kõigi ema, kes armastab meid ja hellitab oma lapsi. Et tuleb osata tema peale loota.

Tundub, et seal oli teil tore. Mis sulle seal kõige rohkem meeldis?

Ma ei teagi. Kõik meeldis. Skiita ja need mungad, kloostriülem. Ja see, et minul ja Markol lasti viimasel päeval liturgia ajal eesti keeles Meie Isa palvet lugeda.

Aga mis sulle kõigest kõige rohkem meeldis? (Särap magusas naeratuses) Jumalasünnitaja võö.

Toomas-Evangelos Tammelega
vestles isa Tihhon Tammes

Jumalasünnitaja võö.

Sadoras, 2010.

Võõpsu ristisein, 2010.

SETOMAA ÕIGEUSKLIKE JUURES

Margit Korotkova

Juba mitmeid aastaid oleme käinud ringi mööda Setomaa külasi ning sealseid õigeusklike mahuka küsimustikuga kiusanud. Oleme palunud inimestel rääkida, millised olid nende usukomed, mida nad on märganud, õppinud ja elu jooksul talletanud, mida sellest kõigest – setoks olemisest,

õigeusklik-olemisest, üldse olemisest – arvata. Tutvustame osakest sellest kogutud materjalist nüüd ka Metropoolia lugejaile.

Viis aastat tagasi läks uudishimu Eesti õigeusklike maailma sisse kiigata nii suureks, et algatasime selle uurimiseks pärimuse korjamise projekti. Kõigepealt tuli muidugi otsida vastavaid fonde. Meie heaks ingliski osutus Piiriveere Liider. Samuti tuli vaagida omaenda teadmisi ja tausta. Hariduselt oleme geograafid, kes selle distsipliini raa-

mes ka religioosseid nähtusi uurinud, seega oleme lootnud oma lähenemisviisiga rikastada teadmisi Eesti usukombestiku kohta.

Oleme püüdnud küsitleda külade vanimaid elanikke kui varasalvi, kuhu aastate jooksul palju pudenened. Vahel on ka nooremad põlvkonnad võtnud tähelepanelikult küsida ja meelete jäätta, kuidas vanasti elati, usuti ja käituti.

Nii ongi meie viimaste suvede üheks tööks

ja tegemiseks olnud käia mööda Setomaa inimesi ja küsida, kuulata, salvestada, saades seejuures vapustatud külalislahkusest ja elutarkusest, mida sel teel kohanud oleme. Praeguseks oleme läbi käinud Väraska ja Mikitamäe valla külad ning nende naabervalladade piirialad. Õigeusk ja õigeusklikud ei lõpe ei praeguste vallapiiride ega vana kubermangupiiriga ning administratiivsed piirid on kirikupiiridest palju muutlikumad. Ka Eestimaa kubermangu külades on öeldud:

Usinitsa Mihkli tsässon, 2010.

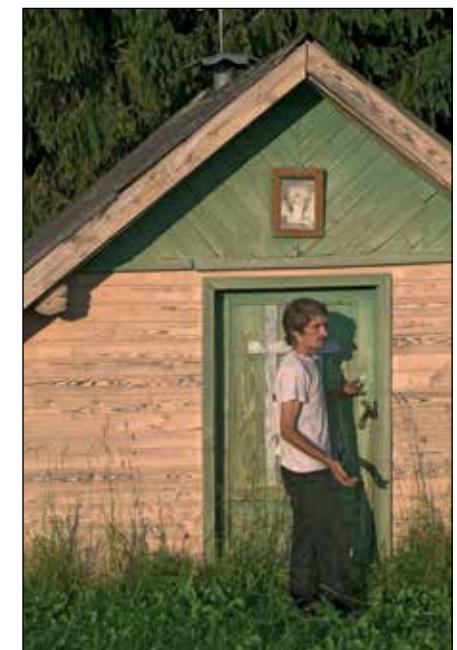
Võõpsu püha Nikolai kirik, 2010.

Pedaja-Alustes, 2010.

Võpolsovas, 2014. Fotod: Leelo Viita

Säpinä tsässon, 2014. Foto: Ülo Maiväli

„Petseri kloostri kiriku kellad on meile siia kuulda.”

Mitte vaid kellaheelin, vaid ka kombed on ulatunud üle luteri ja õigeusu traditsiooni piiride. On nii kolitud kui ka abiellutud, käidud kristotamas ja talgutel, aga laenatud usukombeidki. Näiteks on ristivett toodud õigeusklikelt:

„Minagi olen seda tarvitand, kui poeg hage oli, ja mul üks tuttav, tal mees poos üles enda ja ta ei saanud rahu kuidagi ja teda unes hõigati ja seto naine temaga ühes töötas, tõi seda ristivett ja pritsis sellega tuba üle, pritsis üle ja jää ära see kollitus.”

Samuti on õigeusklikelt õpitud ristimärki:

„Üks vana naine, me käisime karjas ja oli väga pikse vihm ja ütles: „Lapsed, tehke rist ette”, ja me tegime, siis me ei kartnud. Et ristil on suur mõju. Ja kui ma sovhoosilauas töötasin, ma tulin alati, tegin risti ukse peale, et loomadega midagi ei juhtu. Mina pidin ju vastutama nende eest.”

Lisaks setodele ja nendega naabrussuhteis luterlastele oleme küsitlenud ka piirkonda mujalt tulnud õigeusklike ning vene külade elanikke. Õigeusk ei sekku teadupärast rahvalikesse kommetesse ja nii on üldise kirikukombestiku kõrval neid eri rahvastel erinevana säilinud. Võiks arvata, et vene külades pidutseti ehk tõsisemalt, aga võta näpust, näiteks jaanipäeva võtavad just eestlased tõsisemalt. Petseritagine meenutus jaanipäeva kohta:

„Aga teate, Venemaal ei tähistata teda nii, nagu siin Eestis. Tähistati nii, nagu külapehama, vot koht Podavalitsa jaanipäev, tähistati, mindi sinna külla, kel oli sugulasi-tuttavaid ja öhtul oli *guljanije* jaanipäeva puhul, aga nii, no koguneti külades, et lõke süüdata, aga selliseid suuri *guljanijé*, id, nagu siin Eestis nüüd, ei olnud.”

Nii oleme alati olnud tänlukud terasuse eest vörrelda aegu, kohti ja kombeid. Välitöödel kogutuga teeme siseruumides tööd edasi. Heas vanas talurahva tavas: sisetööd ikka külmal ja pimedal aastaajal. Koostame helinimestikke, et meie kogutu oleks muuseumi arhiivis hõlpsasti leitav ja kasutatav. Koondame kuuldu teemadesse: tähtpäeva-dena aastaring, sündmuste ja talitlustena eluring, kombed ja uskumused jne.

Muuseumi talletatuna võib meie kogutut tulevikus kasutada ka mõne teistsuguse uurimuse koostamiseks, seda küll vaid teaduslikus tegevuseks, sest lintidel on ikkagi inimeste elud. Kuna vastajad küsivad ka ise ja intervjuu ning vestluse piirid on n-ö vette joonistatud, oleme ka ise ausalt oma elu avanud ning muutnud kogutud materjali ka enda jaoks isiklikuks. Kahtlemata on kuuldu ja küsitu meid väga sügavalt puudutanud. Külade pealt kogutu on elanud oma elu edasi meie mõtetes ja vestlustes omavahel, sõprade ja vaimulikega. Kuuldu aitab kaasa igavikulise sideme tunnetamisele pühadetraditsiooni kaudu. Praegusel paasaeelsel ajal meenutab kõik kogutu ja

Kolodovitsas, 2014. Foto: Helle-Viivi Tolgi

kuuldu, et võime küll teiste õigeusklikega elada erinevas ajas ja kohas, kuid siiski sammades sündmustes:

„Pereti ikka paastuti erinevalt. Nende peres väga rangelt polnud, piima lastele ikka anti ja kala söödi. Mõni paastus juurviljade peal.”

„Paastun, püüan ikka suure paastu ajal, aga vahest läheb ikka viltu ka. Räägitakse, et Jumal võtab siis paremini palveid vastu ja tunned, et ka organismil on kergem.”

Paastu kohta kuuldub ka täiesti üllatavaid meenutusi:

„Enne jõulu käis Kolpino papp küla peal liha korjamas, anti ikka paremat. Preestril oli kelgumees taga, kes vedas kelku, kus kotid peal, igasugust söögivärki anti talle.”

„Nemad käve, too oll paastuaig, kui nad kävevad korjamas. Papp tahtis ju liha tollal, papile pekki tollal ju pias, teised pidid peale paastu tailiha sööma, papile, iks teade, et pandse iks tead, et pekki. Liha või mida, iks inemise anniva kõik eks paremat papile. Inemese es tohi süvväpaastu. Papp sõi, a kus ta pande too liha, mis rahvas and, ika sõiva.”

„Suure paastu käve preestri, mäleta-ei enam hästi toda aigu, minu vanaisa, või minu ema-isa olid noored siis käis korjamas, üteldi niiviisi, suure paastu tull, siis anti preestriole kõiki munnõ ja liha ja kes mida andse.”

Kombeid, millest nüüd vaid kuulu järgi osa saab, on muidki. Näiteks kristotamas käimine:

„Lätsi tarre, poiskese võeti mütsi pääst ja

kummardi ja – kas me tohime laulda – noh ja siis kui lubati, lätsi sinna pühapilte ette ja kes kui siis lauldi oma laul ära ja siis anti ka lastele, mida siis anti, mis siis andagi oll, võib-olla mõni tükk suhkrut ja mõni kopik raha, ku oll.”

Samuti saame nüüd paabapraasnikut vaid kadestada:

„Naised laulsid seto laulu ja võeti tujutõstmise märjukest, soideti hobusega ringi, punase lipuga. See päev oli naiste pärlt, siis pidid mehed kodus tegema. No kel tegi, kel tiis.”

Setomaal ei tee pühad vaid ajalist ringi – ümber aasta –, vaid ka ringi mööda külaid. Igal külal oli oma külapüha – lähima kirikliku ehitise templipüha järgi, oli see siis tsässon või kirik. Üks püha võis olla ühe või mitme kula peale, aga alati andis see hea põhjuse sugulastel peredega kokku sõita, Jumalat teenida ja trallida. Neil, kes elasid linnas, Petseris, olid külapühad tänavaidpidi:

„Kui mingis külas oli püha, siis baatjuška käis seal ikooniga majadesse teenimas, mina näiteks elasin Jüri tänaval, meil tähistass Varvara, pidu oli meil Varvara oma ja baatjuška kannataja Varvara ikooniga käis läbi kogu tänavu majast majja, tõi selle ikooni majja, pani nurka, kus ikoonid seisavad ja baatjuška teenib, palvuse kõik seisavad, vaikivad, palvetavad, teisest majast tullakse ikoonile vastu, võetakse, viiakse oma majja, niimoodi käidi majast majja ja igas majas teeniti palvus, vot seda ma mäletan hästi. Vot kui lõppes sôda, kui nõukoode võim ei keelanud veel kõike seda, see isegi esimesi aastaid peale sôda ka selline

oli, pärast keelati, pärast oli juba kõik. Vot Patšovkasse läksin mehele, seal oli talvine Nikolai päev, talvisel Nikolaipäeval baatjuška tuli Nikolai Imetegija ikooniga ja ka käis majast majja, teenis. Baatjuškale anti selle eest rahakest taskusse, hehehee.”

Nii siis peetigi tähtsaimaiks pühadeks aastas lisaks paasale ja jõuludele ka kohalikku templi- või külapüha:

„Munapühad olli kah suured pühad, munapühad, suvisted veel. Munapühi, suvistepühi ja siis maarjapäiv.”

„No ikka jüripäev ongi kõige suurem. Ja, noh, jõulud ja lihavõttepühad.”

Pühade kohta pärimust korjates Setomaal juba vaeseks ei jäää. Küsisime ka selle kohata, mis üldse tähendab „püha” ja „pühadus” ning nägime taas, et kuigi meie küsitletavad on elanud elu, kus töö ei andnud hinge tõmmata, on usuteemade üle mõtiskletud ja arvamuslihvitud. Pühaks peeti külrisiti, pühapäeva, inimese elu, kirikut, kiriku-pühi, usku, aga samuti:

„Püha on ka see, kui inimesega sa saad läbi.”

„Pühast pääd iks pidämä. Pühä kohus, olo aus, ära sõima tõist, ära laima, ära varasta, ära ol' ahnö. Olō nagu, kuis ta ütoldö, olo sellega rahu, mis sul om. Püüda olla õig inimene, ei olō vaja ahni.”

„Püha on, et oskad head teha ja kui sulle tehakse, siis hakkab südames nagu kergem.”

Paljud ütlesid:
„Jumal on püha.”

Sama mitmekesine ja huvitav oli vaade patule. Mis on patt? Suuremaks patuks peeti inimese tapmist, samuti röövimist, valetamist, abielurikkumist, uskmatus, teisele selle tegemist, mida endale ei tahaks:

„Kui pattu teed, kui halba teed, teisele ei tohi halba teha. Mida ei taha endale, seda ära tee teisele ka. Ja kui teisele teed halba, see ongi patt. Teisele halba tegemine, see ongi patt. Ei tohi tüllitseda ja kakelda ja teisele halvasti öelda. Me ei saagi nii ära elada, et me midagi, võib-olla mõtetega teeme halba, mõtleme teise kohta nii halvasti. Ei saa nii ära olla, et teise peale ei mõtle halvasti... Ei ole ükski inimene pühä, sest kõik on oma mõtetega halba teinud.”

Küsisime ka palve, hea ja kurja, ebausu, saatus ja muugi kohta. Aga ka kirikuskäimise kommete, teenistustavade, teenistuskeele ja preestri rolli kohta, kellelt läbi aegade ja piirkondade ikka abi ja õpetust oodatud. Aga oli sellist, mis eri rahvastel veidi erinev ning ajaski muutunud, nagu näiteks naiste räti kandmise nõue kirikus käies:

„No tead, oli, meil oli naabrinaisega nii-moodi, kunagi läksime lauakirikusse ja rätid olid peas, aga mina nägin ükskord, et üks vene naine, kui ta lauakirikusse läks, võttis räti peast ja me ka tegime niimoodi taga ja kõrvalt üles jälle meile üks vanem inimene, et kulla latse, ärge te nii tehke, pange ometi rätt pähe. Mina ka ei tea siis, kuidas ta õieti on. Vat veel tehti nii, et kui kodust mindi, oli vana rätt, aga kirikus siis pandi uus rätt. Ta oll ju vanal ajal nii komme. Öet kui lähed armulaual, sa olid ikka puhas. Jah, eks usk oli ikka tollal suurem.”

„Venemaal tuleb kanda jah, a siin Värskas ei nõuta. Vanemad inimesed ei lähe palja peaga. Taelovas ka ei ütlevat midagi enam preester, kui rätikut ei ole. Kohalikud käivad küll rätikuga. Ühel korral Taelova kirikus oli lapsele mähe pähe pandud.”

„Nüüd käivad küll naised palja peaga kirikus, aga mehi mütsiga pole näinud.”

Kuulsime ka, mis puhul ristimärki ette lõodud: sööma, sauna, surnuaeda minnes, hommikul ärgates, äikesega ja pereti veel mitmel muulgi puhul:

„Vanaema ristitas päevad läbi.”

Räägiti kirikuskäimisest nii vanasti, nõukogude ajal kui ka praegu, mis võis küll erineda oma sageduses ja avalikkuses, aga igal ajal arvati:

„Kirik ikkagi õpetab hää pääl.”

„Sa tead, kui kiriku käid ära, hoopis töine om, hoopis töine tunne.”

Kuna juba keskajast on pärít nõue käia vähemalt üks kord armulaual, on traditsiooniliselt kujunenud nii, et Setomaal käidud kord aastas armulaual ja pihil, tavaliselt suure paastu lõpus. Tänapäeval sõltub armulaual käimise sagedus ja seotus pihiga rohkem kohaliku preestri õpetusest. Ar-

mulaual käimine ise on aga vaieldamatult oluline. Vastavalt maailmavaatele võib see olla seotud kasvöi rahvatraditsiooni täitmise või lapsepõlvemälestusega magusast veinist, kuid vääramatult on tajutud sakramendi puudutust.

„Vanasti olevat pihil ja armulaual käidud kaks päeva, et öhtul patal ja järgmisel päeval sai Jumala armu. Vanast tuu päris sügävä kombe, a nüüd om lihtsusta’ är’ lännu juba. Nüüd kutsub preester igal pühapäeval armulauale, et tuleb heaks. Pärast armulauda olet sa nigu vabatse või kergem või, jah, säänne nigu rahulik või.”

„Varemalt oli komme ikka, et üks kord aastas, siis käidi pihil ja armulaual. See oli suure paastu ajal ja suvel on see Maarja paast, siis võis käia. Aga ma ei tea, nüüd on nagu muutunud, nüüd antakse vahepeal ka seda Jumala armu. Nüüd on muutunud see ja see üldse mulle ei meeldi, sellepäras, et see on ikka nii pühä toiming, et seda igal ajal nagu ei sobi teha. Mina arvan nii, aga eks need preestrid ole nüüd juba targemad, et võib võib-olla nii ka teha.”

Milline õnnistus on käia suvi läbi teistel õigeusklike küljas. Mida siis leidub õigeusklike taredes? Toolid, lauad, teadagi, õigeusklikul ristiinimesel lisaks sellele ka kuskil piida vahel või vaasis urvad viimases urbepäevast. Täiesti tavalisest sektsioonkapis käib täiesti tavalline ristiveepudel oma täiesti tavalist kasvöi teist aastakümmet:

„Joome ikka seda ristivett, mõnikord, kui kõht valutab.”

„Ma tulen hommikul üles ja sis esimene asi, pesen näo ära ja sis võtan ristivett suhu. Iga hommiku. Niimoodi olen harjunud nüüd.”

Kui majapidamine suurem, siis on ristiveel ka laiem kasutusala: loomi pritsida kindlail päevil, ustele-akendele ristimärke vedada, kaevu niristada.

Traditsiooniliselt on urbi ja ristivett hoidud siiski ikooninurgas, aga ikooninurgad ise on aja jooksul veidi teisenenud. Väga tavalline oli, et ikoonid olid kõrvuti lähe-daste fotodega, kohe näha, et pühakud on lähedased. Tavade muutumisega pole ikooninurgad isegi mitte niivörd vähemaks jäanud, kui vahepealsete olmeliste ümberkorraldustega kolinud sektsioonkappi või öökapile. Isagi kui esivanematest alles hoitud ikoonid on kolinud pööningule või karpi, on suhtutud neisse kui perekonnarelliikviisse ja kirjeldatud uhkusega.

„Lapsepõlvkodus oli pühasenurk, praegu pole nagu nurk, vaid puhvetkapi sees.”

Samuti võis juhtuda nii, et astud tarre, et teteatamata nagu tavaliselt, ja seal on tühjal laual virn palveramatuid, ei mingit raadiot ega televiisorit kuskil, kuid tare seinad lausaliselt ikoone täis.

Siinkohal on välja toodud vaid väike valik käsitletud teemadest ning nendestki vaid väike osa. Tösisema huvi korral saab tehtu-

Igrises, 2010. Foto: Leelo Viita

Mikitamäe vana tsässon, 2010. Foto: Leelo Viita

Ikonisein Oros, 2014. Foto: Margit Korotkova

ga tutvuda Eesti Kirjandusmuuseumi veebilehel <http://www.folklore.ee/rl/pubte/ee/seto/usk/II/>.

„Paasa on rõõmupüha, võitis maailma kurjuse. Jeesus Kristus on elu ja ülestõusmine, igavene elu igavikus. Elu on igavikuline, igavesest ajast igavesti, meil, eks me usume.”

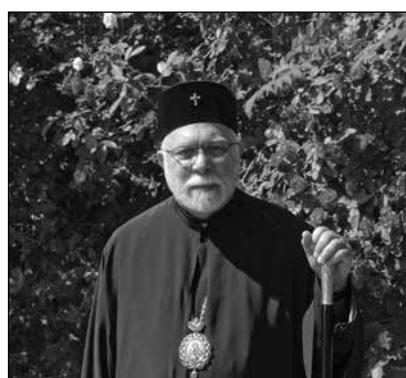

Фото: Геннадий Баранов

15 лет архиерейского служения Беседа с Митрополитом Таллиннским и всея Эстонии Стефаном в декабре 2014 года

работает регулярно – выходят газеты, журналы, книги и катехизационные материалы... Жизнь нашей Церкви освещает телевидение и радио. Единственное наше упущение – благотворительность, которой мы до сих пор не имели возможности заниматься в силу экономических причин.

Есть много областей, в которых мы должны еще развиваться и множество вызовов, перед которыми мы сейчас стоим.

Путь долгий. И я хотел бы сказать всем нам, ежедневно сталкивающимся с трудностями, что это не путь, которым мы идем, невозможен, но невозможность – тот путь, которым и следует идти. Ибо у нас есть надежда, Господь нас хранит. Он здесь, чтобы просвещать нас и руководить нами, и наши новомученики XX века хранят нас своими молитвами.

Поистине, надолго еще немыслимость пути нашей Церкви, которую мы решили преодолеть непоколебимой верой в Нашего Господа, который есть любовь и милость для каждого. Наше убеждение твердо: Господь и Спаситель – наше единственное спасение, и Его пресвятая Мать, Богородица, покрывает нас своим покровом и утешает нас. Зачем же нам страшиться будущего?

Кипр и Греция

В сентябре я находился по приглашению Митрополита Тамассоского Исаии на Кипре и, пользуясь случаем, посетил и Афины, где встретился с архиепископом Афинским Иеронимом, с которым я давно уже хорошо знаком. Встреча была очень теплой, братской и я от всего сердца благодарен за нее Ему Высокопреосвященству.

Кроме богослужений в епархии Митрополита Исаии, я встретился с архиепископом Хризостомом, Митрополитом Киккским Никифором и братией его монастыря, служил панихиду на могиле архиепископа Макария и посетил богословскую школу в Никосии. Эти три памятных дня были очень насыщенными и эмоциональными. Повсюду меня принимали очень тепло и сердечно, повсюду я чувствовал братскую любовь наших кипрских братьев и сестер из духовенства и мирян. Что я могу еще сказать? Благодарить Господа за Его великие милости, чего же более?

После Миланского эдикта

Мы знаем, что каждый год более, чем 100 000 христиан лишаются жизни в результате гонений. Не секрет, что сегодня гонения существуют в первую очередь на христиан. Но, как сказал Христос, испытавший на себе величайшую несправедливость за всю историю мира, «раб не больше господина своего» (Ин. 15, 20).

Чтобы Он положил конец церковным раздорам («уврачай раздоры Церкви»). Кто бы мог вообразить, что наша ответственность никак не касается воссоединения единства Церкви Христовой? Как можем мы почувствовать истину Христову, если мы не общаемся с другими людьми? Я сейчас подразумеваю притчу о талантах – мы не зарываем свой талант в землю из боязни потерять его. Это не православное, недостойное отношение. Мы должны быть более открытыми для тех, кто определяет себя как христиане и верят в Бога, иногда даже в Бога-Троицу, но не знают о нас ничего, кроме икон, музыки и ладана, потому что мы не сделали ничего большего для того, чтобы представить себя.

Насколько далеко мы продвинулись в экуменическом движении? Что означает единство христиан? Я хотел бы сказать, что мы добились значительного прогресса путем взаимного обучения.

Величайшая трагедия – это совершившееся в средние века разделение Церкви на восточную западную, разрыв связей и отношений между Западом и Восточной Европой. Разрыв увеличивается всякий раз, когда возникают разногласия. Мы должны постепенно заполнять эту пустоту. Это первый необходимый шаг.

Но если смотреть с церковной и догматической точки зрения, это совсем другое дело. Не знаю, можно ли во Всемирном Совете Церквей прийти к единодушному ответу по вопросу «природы Церкви», что является предпосылкой для ведения других диалогов и затрагивает в частности мистагогию. С католической церковью нас разделяет филиокве, главенство папы и вопросы униатов. Никакого заметного сдвига по этим вопросам не произошло, это на данный момент меньшее, что мы можем сказать. Но неужели из-за этого мы должны исключать при общении с Римской церковью все остальные возможности?

Я нахожу неуместной критику Вселенского Константинопольского Патриарха, приложившего значительные усилия к созданию диалога с католической церковью. Подобные усилия – не новое явление в истории Церкви. Неужели Патриархи Афинагор и Варфоломей предали тем самым нашу святую православную веру? В чем они предложили пойти на компромисс, чтобы достичь единства церквей? Другие Православные Церкви находятся в постоянных связях и диалоге с другими конфессиями, и никто (здесь в Греции) ни словом не упрекнул их. Хотим мы этого или нет, но в наше время мы не можем отказываться от общения. Тем самым Церковь отрицала бы свою истинную природу и миссию, предала бы свое существование и самоидентификацию.

Каноны строго запрещают нам совершать таинства, особенно таинство евхаристии, вместе с неправославными. Я не знаю православных, которые при ведении экуменического диалога переступили бы через этот запрет.

Первенство в Православной Церкви
Величайший вызов для Православной Церкви – это ее единство. В Православной Церкви только епископ как первый может отвечать за единство своей церковной единицы. Об этом говорится в 34 апостольском каноне, который посвящен отношениям правящего архиерея с другими епископами и наоборот. Ни в коем случае правящий архиерей не может быть безликим или коллективом, или абстракцией.

То, что действительно для поместной Православной Церкви на ее территории, действительно и для всего православного мира в целом. Вселенский Патриарх как Предстоятель – это не просто руководитель с почетным званием. Этим мы отрицали бы неотделимость первенства от структуры Церкви. Первенство необходимо, ибо без него нас поглотил бы хаос. Это необходимо, чтобы Архиастырь мог обращаться к главам поместных Церквей от имени Вселенской Церкви, как говорит Патриарх Афинагор, «не для того, чтобы доминировать, но для того, чтобы достичь единства, напоминая каждой поместной Церкви о ее ответственности перед всем остальным православным миром». Обязанность Его Всесвятейшества – охранять вселенскую сущность православия, это и означает титул «Вселенский» („Dialogue avec le Patriarche Athénagoras”, Olivier Clément, Fayard, Paris 1969, p. 526-527).)

К сожалению, Русская Церковь исходит из соображений количественных, считая, что она естественным образом занимает лидирующую позицию, поскольку насчитывает наибольшее количество прихожан среди всех Поместных Церквей. Кроме того, она культивирует – как официально, так и скрыто – миф о третьем Риме, который был однозначно осужден на Большом Московском соборе 1666–1667 годов и имеет целью унизить главенствующую роль Вселенского престола до почетного титула, не имеющего какого-либо содержания. Результатом всего этого является то, что наши автокефальные Церкви считаю себя абсолютно независимыми от всех остальных Церквей. Они уверенно двигаются в сторону протестантской церковной организации. Но ни у кого, даже у самых убежденных епископов, монахов или богословов, не хватает смелости признать это, хотя факт неизменности Поместной Церкви угрожает всей нашей Церкви, столь ценной и свойственной ей особенности – церковному единству и твердости в исповедании веры.

И в Ватикане, и во Всемирном Совете Церквей, и на Конференции Европейских Церквей, и в христианских СМИ не говорят больше о Православной Церкви как об одной единой Церкви, но как о «союзе Церквей-Сестер». В тех же средствах массовой информации не используют больше понятия «Православная Церковь» в единственном числе, но «Православные Церкви» во множественном числе.

Правда еще горше для нас – в экуменическом диалоге мы больше не звучим убедительно для наших собеседников, когда мы говорим о сущностном единстве нашей Церкви.

Православие совершенно забыло о том, что критерии божественного выбора – это не количество, сила, мощь, власть или богатство мира сего, но он прячется в известной исторической слабости... До тех пор, пока этот имперский властолюбивый образ мыслей не выветрится из голов наших церковных глав, почти что невозможна обнаружить достаточно мудрости и смирения, чтобы вернуться к основам, иными словами, к тому, как ясно выразить наше единство и универсальную всемирность.

Встреча Вселенского Патриарха с папой на Фанаре

Для всего христианского мира такая встреча уже сама по себе – несравненная и бесценна. Главы двух христианских Церквей встретились в день св. апостола Андрея в Константинополе. И это не встреча двух дипломатов, беседующих в кулуарах, но двух церковных глав, которые общаются друг с другом открыто, ясно, в духе евангельского братства и полного почтения по отношению к друг другу. Это уже много, это уникальная встреча с историей наших Церквей!

Что касается дальнейшего, то плоды осенней встречи сочтет Святой Дух, и воздаст сторицей в тот день, когда Он решит, что время настало, и наши сердца и души готовы принять эти дары.

Всеправославный Собор

Всеправославный Собор созван на Троицу 2016 года, если, конечно, до этого не возникнет никакого экстренного препятствия, которое сможет помешать этой встрече. Я не знаю никого, кто мог бы претендовать на то, что он способен предвидеть возможные результаты предстоящего Собора.

Но я знаю, что Бог может помочь преодолеть то, что нам кажется непреодолимым, и вызвать огромную волну, которая поможет Православию на «кафолическом» уровне во время этой встречи найти свое духовное и церковное значение, что заставит его полностью обратиться и сосредоточиться только на главном: на единственном необходимом для своей миссии – на Христе и спасении мира.

Как мы, христиане, будем исповедовать Христа в будущем; какие понятные ответы мы дадим не только членам нашей Церкви, но и всем ищащим; как мы сделаем слова Христа доступными; как мы будем направим тех, кто ищет света в труде или в безработице, в семейной жизни, в воспитании детей и вообще молодежи, в испытаниях и расставаниях, которые сопровождают всю нашу жизнь?

Это основные вопросы, на которые, я надеюсь, обратят внимание наши

Предстоятели, а не станут заниматься вопросами, которые день за днем удаляют нас друг от друга все дальше.

Украина

Для того чтобы в двух словах описать сложную и болезненную историю Украины, связанную с ее географическим положением, следует сказать, что «Киевская митрополия, возникшая в IX веке под влиянием Константинона, развивалась обособленно. В 1325 году, при собирании русских земель, митрополит Петр перенес кафедру в Москву, но Киевская митрополия по-прежнему зависела от Константинона. Даже после 1589 года, когда Москва получила от Константинона автокефалию. В 1686 году, скорее по политическим, чем по религиозным причинам, Москва добивается перевода Киевской кафедры в свою юрисдикцию. Позднее это решение объясняли по-разному. И, как сказал историк Владимир Бурега, проректор Киевской духовной академии: «Преступления политиков и властителей XVII века возвращаются бумерангом... Так из истории, меняющейся истории, вырастает день сегодняшний. Украина, как и Россия, и все остальные должны освободиться от оков прошлого и извлечь из него урок, чтобы просвещать настоящее и построить будущее» (Noël Rufieux, «Chrétiens en marche», n°124, Lyon, Octobre-Décembre 2014).

Когда российское влияние в водовороте беспорядков ослабевает (это происходило прежде всего в царское время, потом в советский период и теперь происходит в постсоветском контексте), Украина устремляет взгляд на Запад. На русскоязычной Восточной Украине, на Донбассе, настроения пророссийские. На Западной Украине, в Галиции, в окрестностях Львова, украиноязычное население обращает взгляд на Запад.

Тем не менее, и украинцы, и русские говорят на восточнославянских языках, и делят одно культурное поле во всем его многообразии, что могло бы помочь народу Украины найти путь к диалогу, к дебатам, к долгожданному и надежному договору, к желанию жить вместе, не противопоставляя себя другому. И, безусловно, нельзя допускать вмешательства внешних сил, нельзя будить старых чертей!

Вместо того, чтобы подробно останавливаться на теме униатов, которая остается лично для меня под большим вопросом в наших отношениях с Римской Церковью, я признаю, что христианство – одно из возможных средств для объединения народа Украины. Но для того, чтобы вступить в совершение евхаристического общения со всеми верующими – и православными, и католиками, – нужно прежде всего быть готовым к «процедуре, в которой властители оставляют свои привилегии, фрустрацию и политические убеждения» (Noël Rufieux, loc.cit.). Иными словами, первой заботой всех местных церквей должно стать

отречение от политических, национальных и юридических амбиций, для того, чтобы в обоюдном прощении и конечном примирении в Господе очистить коллективную память. Только так можно выйти из религиозного тупика, который охватил эту страну. Некоторые называют это *покаянием церквей*.

Отношения с Греческим государством
В целом отношения с Грецией у нас прекрасные. Наши отношения с Греческим посольством в Таллинне дружеские и очень сердечные. Мы можем надеяться на поддержку, особенно в отношении богословского образования в Таллинне, к нам приезжают преподаватели из Греции и наши студенты получают стипендии для обучения в греческих университетах.

С Греческой Церковью у нас возникли и завязываются все новые исключительно дружеские отношения как на личном уровне, так и на многих других уровнях (на уровне духовенства, епархий, монастырей, перевода богослужебных текстов, издательств и т.д.). Я благодарю Господа за это!

Святая гора

Многие члены нашей Церкви уже побывали на Афоне. Каждый раз они возвращаются оттуда духовно пробужденными, в величайшем восхищении. Для нас святая гора Афон – это прежде всего место, где «православный опыт наиболее богат и близок к первоисточнику». Это для нас очень важно, тем более, что афонские отцы всегда принимают нас очень хорошо. Благодарю их всех за ту милость, которую они нам оказывают.

Такие духовные оазисы возникают как в православных странах, так и в других местах по всему миру. Это прекрасные места. Но ни в одном саду мира не растут такие красивые и благовонные цветы, несущие духовный нектар, как те, что растут на Афоне.

Рождество

Главное значение этого события – это пришествие Бога в наше время в нашу историю, то есть – мир. В наш век, когда вокруг так много несчастий, особенно из-за насилия, происходящего по причине голода и войн, рождение в Вифлееме Нашего божественного Спасителя должно заставить нас задуматься, как нам в свою очередь быть сопричастными страданиям человечества, ведь Бог Сам отождествляется в эти дни со всяkim человеком, испытывающим духовную и материальную нужду.

Праздник Рождества Христова – это парадокс радости Отца и страданий детей, которых Иисус призывает жить с Ним. Страдания, которое через Христа, родившегося от Девы, открывает себя для жизни вместо того, чтобы удалиться в смерть.

Беседовал Манос Хатицас

От Великого поста до Пятидесятницы

17-недельный период, охватывающий Великий и спасительный пост, Пасху и Пятидесятницу (Троицу), – это самый длительный этап богослужебной жизни нашей Церкви.

Мы знаем, как Бог, начиная с сотворения мира, являлся нам и как Он действует в универсуме. Если говорить об этом очень коротко, божественные явления следовали в таком порядке: от начала сотворения мира до Рождества Христова – явление Бога-Отца, первого Лица Святой Троицы, от Рождества Христова до Пятидесятницы – явление Бога-Сына, второго Лица Святой Троицы, от Пятидесятницы вплоть до наших дней – явление Святого Духа, третьего Лица Святой Троицы, действующего и указывающего нам духовный путь, помогающего нам подняться, являющего, насколько это возможно для нас, Бога-Отца и Бога-Сына и показывающего нам, как следовать по истинному пути святого Православия.

Церковь заботится о нас с величайшим вниманием, чтобы нам достичь события схождения Святого Духа: она начинает с очищения сердец, с омовения грехов и отступлений. Во время Великого и спасительного поста очищение становится особенно интенсивным, оно – необходимое условие для принятия Святого Духа, схождение которого предвозвещается в событии Воскресения Христова.

Великий и спасительный пост, начавшийся в этом году 23 февраля, продолжается семь недель. Пост обозначает различные этапы очищения как души, так и тела. Первый этап – метanoia или покаяние. Цель этого этапа – глубокое и решительное изменение нашего образа мышления. Для покая-

ния необходимо смиренение, проверка всего своего «я» перед Богом и предание его Христу, истинному Врачу душ и телес наших, исцеляющему наши самые тяжелые душевные болезни, среди которых есть столь привычные, как чувственное вожделение, сребролюбие, самодовольство и эгоизм.

Для исцеления от болезней пост жизненно необходим, он предполагает аскетичность и обуздывание страсти. Пост, угодный Богу, начинается прежде всего с обуздывания языка, иными словами, с воздержания от пустословия. Затем следует отречение от всех плотских страстей, от ненависти, злословия и пустых обещаний.

И только потом следует отказ от еды. Для того, чтобы понять истинный смысл поста, вдумаемся в слова святителя Василия Великого из его первой беседы о посте: «Не ешь ты мяса, но поедаешь брата. Воздерживаешься от вина, но не удерживаешь себя от обид».

Одного только постного рациона недостаточно для исцеления души. Поститься нужно молясь, совершая добрые дела, ходя регулярно в церковь и принимая участие в церковных таинствах, среди которых нельзя забывать о таинстве покаяния и приобщении Святых Даров Господа Нашего Иисуса Христа.

Понятно, что покаяние должно охватывать всю нашу земную жизнь, точно так же мы должны беречь и все остальные добродетели, названные в Евангелии – доброту, милосердие, умеренность и т.д. – чтобы дать отчет на Страшном Суде. К этому стоит добавить и постоянное участие в церковной жизни и таинствах.

Постепенно, шаг за шагом проходя этапы духовной жизни, предлагаемые Великим и спасительным постом, мы можем ближе подойти к пониманию таинства воскресения. В мире после грехопадения мы понимаем, что Бог через свою любовь и творение не счи-

тает чрезмерным отдать Себя до конца, до крайности, до распятия на кресте, чтобы и нам подарить через воскресение вечную жизнь, чтобы из всех нас сделать совершенно новых людей.

Послание креста ясно: пока я должен идти по этой долине жизни, находящейся в тени смерти, я знаю – я никогда не один. У меня есть спутник, который всегда со мной рядом. Этот мой спутник не только истинный человек, как я, но и «Бог истинен от Бога истинна».

Поэтому крестная смерть Христа – это победа. Воскресший из мертвых Иисус очищает нас от гнета и страха смерти. Победа, начинающаяся с креста, подтверждает, что крест сильнее, чем зло, а жизнь сильнее смерти. Сам Бог умер и воскрес, смерти больше нет; даже ад исполнен света присутствия Божиего. Иоанн Златоуст однозначно провозглашает: «Никто не бойся смерти, ибо освободила нас Спасова смерть». Воскресение Христово преисполнено опьяняющей радости, ибо Христос победил сокрушающую и ужасающую смерть.

Христос Своей крестной смертью указал нам путь, «смертию смерть попрал». Теперь наш черед превратить это знание в действие. Как умереть в старости так, чтобы духовная смерть, смерть души оказалась побеждена? Как на самом деле этого достичь? Очевидно, что одни мы не справимся. Нам нужна помочь, нам нужна помочь божественной благодати. Именно поэтому Христос и посыпает нам в день Пятидесятницы Святого Духа. Для того, чтобы Святой Дух свидетельствовал нам о Христе и о Его учении, чтобы Он просвещал нас и наши мысли, чтобы Он вел нас по святому божественному пути. Пятидесятница – это цель и главное достижение воплощения. Святой Афанасий Александрийский пишет: «Слово стало плотью, дабы мы стали носителями Духа».

Начиная Великий и спасительный пост покаянием и очищением сердца

и помыслов, мы готовимся к Пасхе, к Великому празднику, когда заряженный от грехов человек становится совершенно обновленным. И только тогда, полные светлой радости о победе Христа над смертью, мы готовы принять Святого Духа, постоянного нашего помощника и поддержку на пути спасения, которого мы всегда имеем в себе, если желаем этого.

В Пятидесятницу Святой Дух превратил апостолов Иисуса в члены Его богочеловеческого тела. В Пятидесятницу апостолы соединились со Христом, став частями Его богочеловеческого тела, и таким образом они приобщились Его нетварному свету. Так может случиться и с нами.

И еще! Пятидесятница – явление всей истины – с тех пор стала Днем рождения Церкви, Тела Христова. Таинство Пятидесятницы лучше всего открывается в молитве, которую священник произносит на евхаристическом каноне во время преломления Святого Хлеба: «Раздробляется и разделяется Агнец Божий, раздробляемый и неразделяемый, всегда ядомый и никогда даже иждиваемый, но причащающийся освящаяй». Другими словами, день схождения Святого Духа – это момент явления таинства Церкви: тот, кто соединяется с Телом Христовым, призван одержать победу над смертью. Именно это и означает праздник Пятидесятницы, и ничего другого.

И наконец, Церковь – это не социальная, моральная, философская или какая бы то ни было еще организация. Первейшая цель Церкви – теологическая, цель Церкви – спасение.

Выводы из связи событий таковы: Пасха, крещение водой – Пятидесятница, крещение Духом – Праздник Праздник.

† СТЕФАН,
Митрополит Таллинский
и всея Эстонии

Таинство покаяния

Таинством покаяния должно называть то чудное и крайне необходимое, но иногда ложно понимаемое и некоторыми христианами почти что забытое священное действие и все, что с ним связано. Обычно мы называем его исповедью и рассматриваем его только в рамках исполнения, зачастую считая докучной, нудной обязанностью.

Сложности с пониманием этого таинства происходят, с одной стороны, от расхожего толкования: таинства как семь равных столпов, на которых висит наша церковная жизнь. Этому учат уже очень долго, но такое толкование затемняет нечто более важное – то, что вся наша духовная жизнь есть одно-единственное таинство, мистерия: действие Бога для спасения мира. Покаяние – это таинство потому, что мы лишь частично можем почувствовать происходящее. Чисто рационально мы и не в состоянии понять то, каким образом Бог через некоторое

«внешнее» действие или материальный дар может изменить что-то внутри нас, в нашем вечном определении, в христианской общине или в духовном мире. И все же мы часто чувствуем это влияние, хотя и наша неустойчивая и несовершенная чувственная жизнь может также ошибаться.

Но главное то, что ни одно таинство, будь то крещение, евхаристия, покаяние или даже те, которые «школьное богословие» таинствами не считает, например, монашеский постриг или погребение, не стоят одни, сами по себе, только своей силой. Все это – проявления спасительной милости Божией в нашей земной жизни, выражения единственного таинства Христа. При этом они не одинаковы. Как можно сравнивать, к примеру, крещение, которое совершается раз в жизни, и причастие, к которому мы приступаем много раз? Скорее это таинство спасения осуществляется в различных обстоятельствах по-разному.

Таким образом, ни одно таинство не есть «вещь в себе». Крещение – это вступление на путь спасения, приобщение к смерти и воскресению Христа, то есть осуществление жизненно важного выбора, выбора небесного пути. Причастие же – это постоянное приобщение к жизни умершего и воскресшего Спасителя, которое обновляет в нас то, что мы приняли при крещении. Следовательно, евхаристия – таинство благодарения – находится в соединении со всем миром: материей, духом, жизнью и смертью, благодарностью и неблагодарностью, падением и подъемом. Значит, и исповедь – это не просто некоторая религиозная обязанность или возможность время от времени облегчить совесть, поговорить по душам, но скорее – остановка перед основами жизни, перед страшной тайной падения и греха в нашей душе, приношение его к ногам Благого Спасителя, мольба об обновлении (что по-человечески невозможно) нашего беспорядочного сердца.

Каждый наш шаг, каждая мысль и слово сделаны и сказаны нами как чадами Божиими, слугами Христа. И все, что нами, причастными новой жизни, сделано, сказано или подумано, само по себе должно быть таинственно, должно превращать мир, подверженный тлению, снова в райский сад, в место основания Божиего Царства. К сожалению, многое (или даже большая часть) из того, что мы делаем, половинчато, это работа ветхого человека, даже эгоистичного, злого и расчетливого, корыстолюбивого человека. И то, что мы делаем из-за падшей природы, – это отступление, *hamartia*, грех.

У современного человека ощущение греха зачастую притуплено, поэтому у него и меньше возможностей для покаяния. Виной этому частично является господствовавшее столетия, особенно в Западном христианстве, понимание греха прежде всего как мучительной вины, которой мы прогневали справедливого Бога. Для такого понимания греха существует, конечно

но, основание и в Библии, и в творениях святых отцов, но все же это только одна, менее важная, сторона дела. Реакцией на подобную трактовку греха явилось распространенное в наши дни представление о том, что греха вообще не существует. Существуют только проблемы, которые умелый и подбадривающий специалист, знаток своего дела, будь он в белом халате или в черной рясе, может облегчить душевной беседой, воскрешая нашу веру в себя и гармонию с миром. Ведь все плохое в нас обусловлено либо наследственностью, генами, либо детскими травмами или подавляющей средой. И это также во многом спровоцировано, если смотреть с одной точки зрения. Но все же это по сущности не христианский взгляд, если мы его разделяем, мы исходим из предпосылки о том, что Бога нет или действительное отношение к Нему человека не так уж и существенно.

Тот факт, что человек постоянно сталкивается с различными проблемами – угнетенностью, депрессией, смятением – неоспорим. Но подобно тому, как врач, облегчая при необходимости симптомы болезни, все же ищет ее причину, возбудитель, так и в духовной жизни нужно искать прежде всего внутренние причины происходящего зла. Отсюда берет свое начало покаяние и связанная с ним исповедь. Ибо то, что нам в том или ином смысле внутренне плохо, происходит от одной вещи. От падения, нашего удаления от Бога. И здесь не помогут психотерапевтические беседы о детских травмах или поиск причин нашего состояния в прошлом. Обнаружение таких причин, конечно, очень важно, но все-таки мы находим только стебли, на которых растут горькие плоды, а не корни. Корнем же всего этого, если мы немножко изучим духовные причины наших душевных бед, все же является грех, вернее, Грех с большой буквы. Грех владеет как нашим личным прошлым, так и прошлым всего человечества, и вызывает врожденные духовные болезни, испорченность среды, которые нас все больше изувечивают.

Но настоящий путь к обнаружению этого корня и вырыванию его (в земной жизни, увы, лишь частичному) лежит не столько в общем чувстве греховности, сознании того, что мы являемся частью падшего человечества. «Тайна» зла не просто спрятана в нас самих, она проявляется в ранах и пороках развития нашей души, в том, что мы называем страстиами (по-гречески *pathos*, что означает также «страдания» – неслучайно ведь и каждая страсть причиняет непременно страдания) и в том, что порабощает нас в большей или меньшей мере (ср. лат. *passio* – «страсть; страдание» и слово «пассивный»). Действую уже не я, «но грех, который живет во мне».

И страсти, причины греха, дисгармония души, в свою очередь рождают уже конкретные греховные деяния. Они как бы воплощения Греха, его материализация, его видимые плоды в нашей жизни. Страсти всегда обманчивы, они и есть обман дьявола, так

называемые естественные влечения, победившие человека, созданного для духовного подъема. Подобно запретному райскому плоду, они кажутся верным средством достижения благополучия, знаний и успеха, но на самом деле приводят к отчаянию, слепоте и хаосу. Поэтому нам так плохо, но мы не всегда связываем это состояние со своими грехами. Но испеление начинается именно тогда, когда мы осознаем, что в той или иной конкретной вещи согрешили. И только тогда уже, в большинстве случаев с помощью исповедника или духовного отца, возможно, мы придем к тому, что послужило причиной этого конкретного греха, в нашей внутренней неправильности, страсти, а через страсть почувствуем свое падение и удаление от Бога. Высшая цель исповеди – через глубокое покаяние обнаружить свое отпадение от истинной Жизни и воскресить в душе твердое желание вернуться к Ней.

В этом нам очень помогут евангельские Христовы заповеди. Заповеди принадлежат не только миру Ветхого Завета. Конечно, мы сейчас живем не во времена закона, а во времена благодати. Но, как учат нас святые апостолы, новая жизнь и для чад Божиих означает достойное поведение и существование. С нами же по большей части происходит по известному выражению: кто ходит, тот и спотыкается. Мы не живем в соответствии с установленными идеалами и, если бы мы еще находились под Ветхим Заветом, мы были бы осуждены. Но у нас есть благодать Христова, которая может нам помочь внутренне измениться, вернуться к правилам новой жизни, то есть, заглядывая глубже, вернуться к самой этой новой жизни. А для этого необходимо рассмотреть и проанализировать свои ошибки, оплошности, иными словами, грехи. Так мы узнаем свои слабости, то что каждого из нас тянет вниз, но и обратный путь, возвращение. Так мы познаем и всеобщую человеческую слабость, из-за которой нам необходимо полное предание себя Спасителю, слезное прощение Его помощи. Поэтому слезный дар так высоко ценится в духовной жизни нашей Церкви. Нам ничего более не остается, как со слезами молить Бога ниспослать нам силы и благодать в нашей борьбе. Вместе с тем, за каждым падением ищет на лице свое следует восстание, за каждой искренней, из глубины сердца идущей исповедью следует новое начало, приступление к исполнению заповедей Христовых с новым воодушевлением. Правда, за этим следуют почти всегда новые падения и ошибки, но всегда с возможностью покаяния и восстания.

Это и есть жизнь в покаянии. Как прекрасно и точно это слово! Наша душа может поистине испелиться от недуга греха. Но для этого необходимо смотреть в нее, диагностировать заболевание, думать о своих поступках и еще более об их внутренних причинах, анализировать свои ошибки и принести их Богу.

Мы сказали о том, что грех – это прежде всего не вина, а болезнь, порок человеческой природы. Но это не оз-

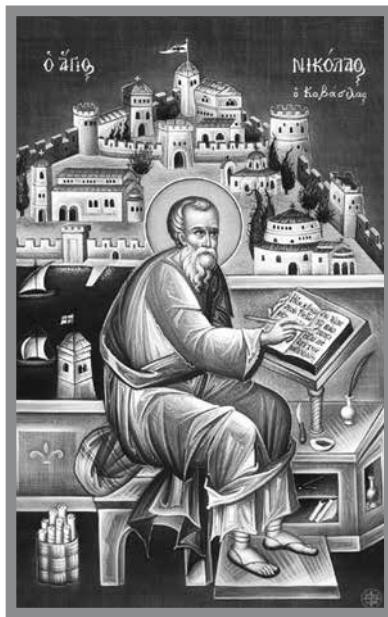
начает, что мы не должны лично кататься и исповедовать все совершенные нами грехи. Во-первых, по выражению некоторых святых отцов, Адам хоть и открыл счет, но мы потом во много раз его умножили. У человека есть свободная воля, он может, по крайней мере частично, сам распоряжаться своей жизнью, выбирать, что он будет делать. Конечно, унаследованные нами от падших прародителей склонности так сильны, что мы все равно ошибаемся. Но и исправление происходит через нас самих. Если хочешь изменить мир, начни с себя. Это избитое выражение, но так оно и есть. Мы не можем изменить наши наследственные характеристики, свое детство и вообще прошлое. Мы можем повлиять на обстоятельства настоящего, но обычно все-таки незначительно. Что мы действительно можем изменить, так это нас самих изнутри. На самом деле, таким образом мы можем повлиять на окружающее нас гораздо сильнее, чем какими-то внешними действиями (хотя и это крайне необходимо и связано с нашим внутренним состоянием). Это происходит в мире таинственным образом тогда, когда мы поступаем не так, как Адам и Ева, не прячемся в кусты и не пытаемся свалить вину на кого-то другого, а признаем свой грех и просим у Господа прощения. Пример одного раскаявшегося грешника, его духовное влияние может помочь многим людям спасти.

Подчеркнем, что исповедь – это одно, хоть и очень важное, выражение покаяния. Покаяние должно быть почти постоянным состоянием души, исповедание же грехов – его кульминацией, вершиной, которая при необходимости поднимается над поверхностью воды. Но так же, как не всякая благословленная пища, употребляемая с благодарностью есть таинство евхаристии – для совершения таинства необходимо общее богослужение верующих и священника, совершающее по определенному чинопоследованию и осененное особым присутствием божественной благодати – так же и личное покаяние еще не есть таинство, у него нет той силы таинства спасения, которое есть у церковного таинства покаяния. Во время исповеди рядом с исповедником невидимо, через священника, присутствует Сам Христос («Се, чадо, Христос невидимо стоит...»), но и вся Церковь как сообщество христиан. Конечно, мы рассказываем о своих грехах только священнику, а священник строго соблюдает тайну исповеди, и все же исповедь касается не только отдельного человека. Двое во имя Господа предстают – исповедающийся и принимающий исповедь. Во-вторых, это общечеловеческое свойство: разделенное с кем-то горе – это половина горя, когда мы говорим с кем-то, на сердце становится легче, это совсем не то же самое, что обдумывание чего-либо наедине с самим собой. Да, Бог всегда с нами, но наша способность это чувствовать слишком часто нам отказывает. Здесь, на земле, Бог установил таинство священства для того, чтобы священники могли совершать подобные таинства, и во время исповеди Бог присутствует ощутимо в личности духовника, совсем

иначе, чем в нашей молитвенной келье. Ведь даже очень благочестивые люди, даже святые старцы, которые без сомнения жили с постоянным чувством присутствия Божиего, ходили на исповедь гораздо более прилежно, чем мы.

И наконец, о частоте исповеди. В этом отношении существуют различные практики и, в общем, тут достаточно много путаницы. В Древней Церкви (примерно в первом тысячелетии) исповедь была необходима лишь в случае тяжелейших грехов (таких, как богоотступничество, убийство, прелюбодеячество и т.д.). Исповедь означала воссоединение с Церковью (обычно после аскетических упражнений в покаянии и молитве или после времененного отлучения от причастия), мы и сейчас находим отсылки к этой древней практике в молитвах чинопоследования исповеди («Примири и соедини его святей Твоей Церкви»). В остальных случаях достаточно было духовной беседы и келейного покаяния. Следует помнить о том, что и причащаемся мы «во оставление грехов». Поскольку с течением времени люди стали все реже приступать к таинству причащения, возникла необходимость исповедоваться непосредственно перед таинством, т.к. между причащениями человек мог успеть серьезно согрешить. Так оно и осталось в некоторых Церквях, в том числе и в некоторых приходах нашей Церкви. Поскольку традиция частого причащения в целом восстановлена, нет необходимости ходить на исповедь каждый раз перед причастием. В то же время, сейчас задача исповеди – признание и разрешение всех грехов, не только самых больших, особенно же постоянных греховых привычек и искушений. Так что не нужно ждать тяжелых грехов, но каждый православный христианин должен с определенной частотой участвовать в таинстве покаяния. Невозможно дать точное руководство, ибо каждый верующий уникален. Опытные духовники советуют приступать к таинству покаяния не реже 2–4 раз в год, в крайнем случае раз в год. Даже если кажется, что ничего такого серьезного не скопилось для исповеди, все же лучше поговорить с духовником. Какие-то духовные проблемы есть у всех, и иногда во время такой беседы открываются и тяжелые грехи, для избавления от которых нужно таинство покаяния.

Таинство покаяния (приступаем ли мы к нему чаще или реже) – одно из необходимых для нашей духовной жизни таинств. Покаяние – обязательный признак духовной жизни. Абсолютно довольство собой в этой земной жизни, к сожалению, симптом духовного нечувствия. Будем же держаться этого спасительного средства, прежде исследовав свое сердце по десяти заповедям, нагорной проповеди, заповедям блаженства и вообще по Священному Писанию и доступной нам духовной литературе, чтобы почувствовать свои ошибки и принести их Богу. И всегда следует помнить о том, что покаяние – это не мрачное и гнетущее самоедство, хотя на некоторых этапах может быть очень тяжело, но исповедь – это прежде всего освобождение, светлое таинство очищения.

СЕМЬ СЛОВ О ЖИЗНИ ВО ХРИСТЕ СВ. НИКОЛАЙ КАВАСИЛА

(начало в № 61 газеты «Metropoolia»)

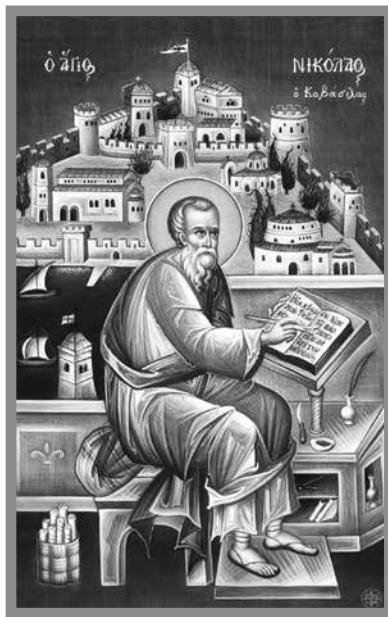
Ибо падших и умерщвленных грехами мгновенно оживить - дело одной Священной трапезы. Ибо невозможно человеческой силой восстановить падшего человека и человеческой правдой невозможно людям освободиться от нечестия. Ибо грех составляет обиду Самому Богу, ибо преступлением закона, – сказано, – Бога безчестуяши (Рим. 2: 23), и нужна выше человеческая добродетель, которой бы можно было освободиться от осуждения. Ибо для худшего весьма удобно нанести обиду лучшему, а вознаградить за обиду честью невозможно, и особенно когда обиженному он должен многим, и притом столь высоким, что нет сему и меры. Ибо для того, чтобы освободить от осуждения, нужно возвратить отнятую у обиженного честь, стараясь при сем привнести более того, сколько должен человек, и одно восстановить, а другое вознаградить в той мере, в какой поступал он несправедливо. Но так как человек не может приблизиться и к тому, что должен делать, как будет он в состоянии стремиться к большему? Потому ни один человек не мог примирить с собой Бога, принося собственную правду, почему ни древний закон не мог разрушить вражды, ни живущим во благодати для получения такого мира не было бы достаточно одной ревности, ибо все сие дело только силы человеческой и есть правда только человеческая. Ибо блаженный Павел и самый закон называет правдой человеческой; неповинушася, говорит он, правде Божией, свою правду ищуще поставить (Рим. 10: 3), разумея ветхий закон, ибо только такую он имел силу в отношении к нашим бедствиям, чтобы приготовить к здоровью и со-делать достойными руки врача. Ибо

закон, – говорит он, – пестун нам бысть во Христа (Гал. 3: 24), и блаженный Иоанн крестил в грядущего, и вся философия человеческая и всякий труд их были некоторым предварением и приготовлением к истинной правде. Посему-то, когда мы своими средствами и сами собой не могли показать правду, сам Христос соделался для нас правдой от Бога, и освещением, и избавлением (1 Кор. 1: 30), и разрушает вражду плотью и примиряет с нами Бога, не просто всю природу, и не тогда только, когда умер, но каждый раз и для каждого из людей - тогда как распинаемый, теперь как предлагающий вечерю, когда, познав свои прегрешения, желаем приступить к Нему. Ибо один Он мог и всю подобающую честь воздать Родившему, и вознаградить за лишение ее, одно своей жизнью, другое своей смертью. Ибо как равноценное вознаграждение за нашу обиду принеся после долгого приготовления свою смерть, которую для славы Отца умер на кресте, Он с преизбытком вознаградил за ту честь, пред которой мы виновны своими грехами, а жизнью Он воздал всякую честь, и ту, которой надлежало почтить Его, и ту, которой надлежало быть почтено Отцу. Ибо и кроме сего показал Он многие и великие дела, которые были высшей почестью для Отца, с одной стороны, проводя жизнь чистую от всякого греха, с другой, в точности и совершенстве соблюшая Его законы, не только в том, что делал сам, ибо говорит он: аз заповеди Отца моего соблюдох (Ин. 15: 10), но и в том, что законоположено для жизни людей, один из всех, показав и насадив на земле небесное любомудрие, воздал еще Он Отцу честь и самыми чудесами, виновником коих исповедывал Родившего Его. А кроме же всего этого кто не видит, что одним уже тем, что был с людьми и так приискренно приобщился плоти, Он всего тщательнее и с нее показал благость и человеческое. Пославшего и воздал подобающую Ему славу! Если благость должно измерить благоденствием, то Бог в домостроительстве такое оказал благодеяние роду человеческому, что не пощадил ничего относящегося к сему, но все богатство свое вложил в природу, ибо сказано: в том живет всяко исполнение Божества телесне (Кол. 2: 9), явно что во Спасителе познаем мы последний предел Божественного человеколюбия и своими делами один Он научил людей тому, как возлюбил Бог мир и каково попечение Его о роде человеческом. Посему и Никодима, дабы познал он человеколюбие Отца, приводит к сему и указывает на сей прекрасный знак Его беспредельной благости: тако бо, говорит, возлюби Бое мир, яко и Сына своего Единородного дал есть, да всяк веруяй в онъ не погибнет, но имать живот вечный (Ин. 3: 16). Ибо если больше и

лучше тех дарований, какие Отец вложил в природу при нисшествии Его Единородного, Он не мог дать ничего, ясно что благость и человеколюбие не могли получить славы больше той, какую получил здесь, а посему Спаситель сим способом через себя Самого воздал Отцу честь, достойную и Себя Самого, и Родившего. Ибо честь Божия что иное, как не то, чтобы всего яснее обнаружилось, что Он благ? И эту славу давно надлежало принести Ему, но никто из людей не мог воздать ее, и посему говорит: аще Отец всмъ аз, где слава моя (Мих. 1: 6). Ибо одному Единородному возможно сохранить все, что требовалось для Отца, и сие самое показывал, именно что один Он мог вступить в сей подвиг, совершив все дело к славе Отца. Он сказал: Аз прославих тя на земли, ... явих имя твое человеком (Ин. 17: 4, 6) надлежащим образом. Ибо Слово носит точный образ Родившего, есть сияние славы и образ ипостаси Его. И после того, как приобщился Он плоти, для живущих в чувстве понятно стало, что он изъяснил всякое благое желание Родившего его ума. На сие, думаю, указывает то, что сказал Спаситель Филиппу, искавшему видеть Отца: видевый Мене, виде Отца (Ин. 14: 9), и на сем основании сказал Исаия: нарицается имя Его велика совета Ангел (Ис. 9: 6).

Таким образом, Единородный, не опустив ничего касающегося славы Отца, один разрушает средостение вражды и освобождает человека от осуждения. Поелику же по другой из природ, т. е. по нашему человечеству, почтил Отца двойственный Иисус, и от тела своего и крови сплел Отцу оный чудный венец славы, потому одно врачевство от греха - тело Христово, и одно отпущение грехов - кровь Его. Ибо для сего и воплотился он в начале, чтобы прославить Отца, и как сказал Сам Спаситель, на сие родился и на сие пришел в мир, и во все остальное время частью для сего совершил всякое дело, частью же выше сего понес труды. И это тело соделалось хранилищем полноты Божества и было непричастно всякого греха, исполнило же всякую правду, возвестило однородным неведомого им Отца, и одним сказали о Нем, другим показало Его, - то самое тело, которое пощерто на крест, и будучи ведомо на заколение, трепетало, и мучилось, и облито было потом, и было предано, и схвачено, и претерпело беззаконных судей, и свидетельствовало пред Понтийским Пилатом доброе исповедание, как говорит Павел, и потерпело наказание за исповедание - смерть и притом на кресте, и приняло бичи на рамена, в руки и ноги гвозди, в ребро копье, болело бичуемое, скорбело, пронзаемое гвоздями, - та самая кровь, которая, истекши из ран, угасила солнце, и поколебала землю, и освятила воздух, и весь мир омыла от нечистоты греха. Потому как писанный закон необходимо имел нужду в законе духовном, несовершенный в совершенном, немогущий соделать исполнителя совершенным, в могущем; так и те, кои, согрешив после купели, трудами и слезами исправляют благодати, имеют нужду в крови нового завета и пожертвом теле, так как без них нет ничего вспомоществующего.

А Божественный Дионисий говорит, что и священные оные таинства не совершали бы, и сами не имели бы силы, если бы не была предложена священная трапеза, тем менее возможно, чтобы труд и правда человеческая могли отпускать грехи и производить что-либо подобное. Хотя одно из Священных таинств людей, сознавших свои грехи и исповедавшихся перед священником, освобождает от великой ответственности перед Богом Судибою. но и оно не может быть действенно, если не будут они вкушать священной вечери. Потому омываемся мы однажды, а к трапезе приступаем часто, потому что каждому человеку случается прогневлять Бога, а для того, чтобы искушеные освободились от осуждения, им нужны покаяние, и труды, и победа над грехом. Но что можно сделать против греха, если одно только врачевство предложено для человеческих зол? Ибо как хорошая маслина, будучи привита к дикой, сразу переменяет ее свойства на свои, и плод бывает уже не такой, какой свойствен дикой маслине; подобным образом и правда людей сама по себе не ведет ни к чему, а для соединившихся со Христом и приобщившихся плоти и крови Его, тотчас делаются возможными высшие из благ, отпущение грехов и наследие царства, что составляет плод правды Христовой. Ибо как от священной трапезы получаем мы тело Христово, тело благ превосходящих, так посему и правда наша бывает отсюда правдой Христоподобной. Ибо нужно думать, что изречение: тело Христово есмы, и уди от части (1 Кор. 12: 27), сказано не об одном теле, но спрашиваем изъяснить его об общении в душе и ее действований. Посему и словами: прилепляйся Господеви, един дух есть (1 Кор. 1:17) обозначается, что общение сие и существование состоит преимущественно в уме и душе. Для сего не одним телом облекся Он, но принял и душу, и ум, и желание и все тому подобное человеческое, дабы можно было всесело соединиться с нами, и всесело обитать в нас, и нас разрешить в себя, со всем нашим соединяя все свое; почему с согрешающими Он несообразен и несоединим с ними, ибо в сем только общее у нас с Ним.

ELU KRISTUSES. PÜHA NIKOLAI KAVASILA

(algus Metropoolias nr 61)

Püha armulaud üks on see, mis teeb jälle elavaks need, kes on patu läbi jääenud kõrvale ja vaimulikult surnud. Langenud inimest ei aita üles puhtinimlikul jõul ja inimese kurjust ei lunasta puhtinimlik õiglus. Patt on solvang Jumala vastu, nagu on öeldud: „Sa häbistad Jumalat Seadusest üleastumisega” (Rm 2:23) ja on vaja enamat kui inimlikku voorust, et seda süüd lunastada. Alamal on ülimat eriti kerge solvata, aga ühegi auavaldu-sega ei või ta seda solvangut heaks teha, eriti kui ta on mitmel moel võlgu sellele, keda haavas, ja viimane on temast mõottmatult körgem. Kes tahab oma süüd lunastada, peab taastama solvatu hea nime ja maksma enam, kui ta võlgu on, ning li-saks veel kahjutasu. Aga kuidas võib see, kes ei suuda oma võlgugi ära maksta, veel midagi lisaks tasuda?

Seepärast ei jõua ükski inimene lepitada end Jumalaga omaenda õiguse abil. Ei suutnud vana seaduski vihavaenu kaotada ega või ka armu ajal elavatele tuua rahu vaid enese pingutused, sest kummaski on tegev inimese vägi ja inimlik õigus. Seadust ennast kutsub õnnis Paulus inimlikuks õiguseks, sest rääkides Vanast Seadustest, ütleb ta: „Püüdes kehtestada oma õigust, ei ole nad alistunud Jumala õigusele” (Rm 10:3). See suutis meie hädades vaid valmistada meid ette tervekssamiseks ja Arsti käe puudutuseks: „Seadus on olnud meie kasvatajaks Kristuse Jeesuse poole” (Gl 3:24). Nõnda ristis ka õnnis Johannes Sellesse, kes oli tulemas, ning kõik inimeste tarkus ja kõik nende vaevarikas püüdlemine töeli-se õiguse poole on vaid esialgne ja ette-valmistav.

Niisiis, kuna me ise omast jõust ei suut-nud õigeks saada, sai Kristus meile õiguseks ja pühitsuseks ja lunastuseks

(1Kr 1:30), et kaotada oma lihas vaen ja lepitada meid Jumalaga (vrd Ef 2:14-16). Seda ei teinud Ta ainult niiviisi, et sai osa meie loomusest ega ka ainult oma surma kaudu, vaid nagu muiste risti lõod-duna toidab Ta [oma ihuga] alati igaüht, kes meelt parandades palub andeks oma patud. Üksnes Tema suutis anda Isale kogu vajaliku au ja taastada selle, mis oli läinud kaduma: esimest oma elu, teist surmaga. Ta suri ristil Isa auks, tehes nii tasa kahju, mille meie olime tekitanud. Ta maksis kuhjaga kahjutasu võla eest, mis meil meie pattude pärast oli. Oma eluga maksis Ta kogu hinna, mida Ta oli võtnud maksta ja millega Isa pidi austatama. Rääkimata hulgast suurtest tegudest, millega Ta andis Isale ülisuurt au, andis Ta ka oma patust vaba elu. Sellega täitis Ta kõige täpsemalt ja täiuslikumalt Tema seadusi, mitte ainult neid, mida Ta ise pidas (Ta ütleb ju: „Nagu mina olen pidanud oma Isa käske” (Jh 15:10)), vaid ka neid, mida Ta ise andis inimestele elus täitmiseks. Tema üksi ilmutas ja istutas maa peale taevase tarkusearmastuse; seda saavutas Ta oma imetegudega, mille tegi-jaks Ta kuulutas oma Isa (vrd Jh 14:10).

Lisaks kõigile: kes ei teaks, et Kristus ühendas end tänu sellele, et ta elas inimeste seas, nõnda meie lihaga, tõi nõnda selgelt ja ilmselt esile Tema Läkitaja hel-duse ja inimarmastuse, andes sellega Isale väärilist au? Kuna heldust peab mõõtma heategudega, on Jumal teinud oma ar-munous meie soole väga palju head, pole hoidnud midagi kokku, vaid andnud kõik oma rikkused meie loomusele, nagu öeldud: „Tomasel ab kogu jumalik täius ihulikult” (Kl 2:9). On selge, et Õnnistegijas oleme saanud tunda Jumala ääretut inimarmastust. Kõigega, mida Ta tegi, on Ta ainsana õpetanud, kui palju Jumal maailma armastab ja kui suur on Tema hoolitsus inimsoo eest. Seeläbi juhatas Ta ka Nikodeemuse tundma Isa inimarmastust ja peab seda küllaldaseks märgiks Tema piiritust heldusest. „Sest nõnda on Jumal maailma armastanud, et Ta oma ainusündinud Poja on andnud, et ükski, kes temasse usub, ei hukkuks, vaid et tal oleks igavene elu” (Jh 3:16).

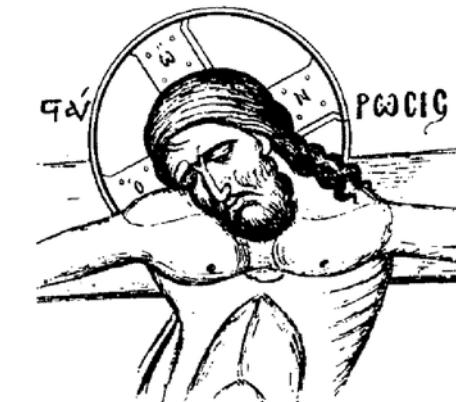
Kui nüüd Isal polnud anda suuremat ega paremat armuandi kui need, mida Ta andis inimloomusele oma ainusündinud Poja maailma tulemissega, on selge, et inimene poleks saanud anda Jumalale suuremat au kui see, mida Temalt saadud heldus ja inimarmastus juba kuulutavad. Seepärast austab Õnnistegija iseenese kaudu ja iseenese vääriliselt oma Isa, kes Tema on sünntitanud. Sest mis muu oleks Jumala au kui mitte see, et Tema võrratu headus välja paistab?

See on au, mis Talle juba vanast ajast kuulub, aga ükski inimene pole suutnud seda Talle anda..„Aga kui mina olen isa, kus on siis minu au?” (Ml 1:6). Vaid Ainusündi-

nu võis Isale kohast au anda. Ta näitab, et Tema ainsana suutis kogu võitluse töö lõ-pule viia, kui Ta oma tööd lõpetades Isale õigusega ütleb: „Mina olen sind austanud maa peal... ma olen teatavaks teinud sinu nime inimestele” (Jh 17:4, 6). On Ta ju Sôna, kes kannab endas täpselt oma Sün-nitaja kuju, „tema kirkuse kiirgus ja tema olemuse kuju” (Hb 1:3). Ta ühendas end lihaga, sai tunnetatavaks neile, kes elavad aistingutes ja tegi teatavaks selle Meele hea tahte, kes oli Tema esile toonud. Ma arvan, et sellele osutavad Õnnistegija sõnad Filippusele, kes tahtis näha Isa: „Kes on näinud mind, see on näinud Isa” (Jh 14:9) ja seepärast ütleb ka Jesa-ja: „Temale pannakse nimeks Suure Nôu Ingel” (Js 9:5 LXX).¹

Nõnda tegi Ainusündinu kõik Isa auks, tema ainsana lõhkus vaenu vaheseina ning vabastas inimese süüst. Et nüüd kaheloomuline Jeesus on oma teise, meiesarnase, inimliku loomu poolest austanud Isa ja pununud Temale imeliise aupärja oma ihust ja verest, siis on Kristuse ihu ainus arstirohi patu vastu ja Tema veri ainus, mis vabastab pattudest.

Õnnistegija oli selleks algusest peale olemas, et Isale au anda, nagu Ta ise ütleb: „Mina olen selleks sündinud ja selleks tulnud maailma” (Jh 18:37). Kogu üle-jää nud aja tegi Ta kõike ja kannatas kõike ainult selle eesmärgi nimel. Tema ihu sai jumaluse täiuse varakambris. Tal polnud osa patust, vaid Ta täitis kõike õigust; Ta kuulutas sõnadega oma vendadele Isa, keda nad ei tundnud ja näitas Teda neile tegudega.

Kirjutatud Seaduse oli vaja vaimulikku seadust, ebatäiuslikul täiuslikku, sest esimene ei suutnud viaa vagasid täiusele ja vaja oli midagi vägevamat. Samamoodi on vaja nendele, kes ristimise järel tehtud pattude pärast armu anudes kannatavad ja nutavad, Uue Lepingu verd ja ohverdatud ihu, muidu pole ülejäänustki kasu.

Jumalik Dionissi ütleb, et muud pühad talitused ei tee meid täielisteks ega oma täit väge, kui nendele ei lisandu püha söömaaeg. Veel vähem suudab inimese pingutus ja õigus lunastada patte ja muud sellist korda saata. Salasuste seas on küll ka selline, mis patu kahetsejad ja preestri tunnistajad Jumala kohtu karistuses vabastab. Aga seogi salasus ei toimi, kui inimene ei võta osa pühast söömaajast. Seepärast ristikse meid küll ühe korra, aga lauale tuleme tihti, kuna me eksime ju inimestena ikka vahetevahel Jumala vastu. Kes nüüd püüavad süüst vabaks saada, peavad meelt parandama, vaeva nägema ja patu võitma, kuid kõik, mida nad patu vastu ette võtavad, ei aita, kui nad ei saa lisaks seda ainsat rohtu, mis inimese kurjast terveks teeb.

Kui metsõlipuuoks on poogitud väär-isõlipuu külge, sulatab viimane ta endasse ja ta kannab vilja, mis pole enam metsõlipuule omene. Samal moel ei aita inimeste õigus midagi, aga kui nad saavad osa Kristuse ihust ja verest, tulevad neile kätte suured hüved, Kristuse õiguse viljad – nad saavad andeks patud ja pärievad kuningriigi. Nagu me pühalt laualt saame Kristuse ihu, mis on meie ihust võrratult ülem, nõnda muutub ka meie õigus Kristuse õigus sarnaseks. „Teie olete aga Kristuse ihu ning igaüks omast kohast tema liikmed.” (1Kr 12:27) – see ei kää ainult meie ihude kohta. Veel enam peaksime lugema selle hinge ja hinge toimimise kohta käivaks, sest „kes hoib Issanda poole, see on temaga üks vaim” (1Kr 6:17). Need sõnad näitavad, et osadus ja kokkukasvamine puudutavad kõige enam meelt ja hinge. Seepärast ei riitetunud Ta üksnes meie ihuga, vaid võttis ka hinge, mõele, tahte ja kõik, mis inimese juurde kuulub, et ühineda kogu meie loomusega, hõlmata meid üleni ning võtta meid enesesse, liites end terve-nisti kõige meie omaga.

Viide

1 Õigemini „Suure Nôu Saadik”; meie tõlkes „Imeline Nôuandja”.

NOORTETÖÖST KIRIKUS

Preester Abraham Tölp

„Laske lapsed minu juurde tulla ja ärge keelake neid, sest selliste päralt on Jumala riik!“ (Lk18:16).

Kas ei ole paradoksaalne: mida rohkem me ainult noortele ja lastele kontsentreerume, seda vähem nad kirikus on? Kas meie eesmärk on, et kirikus oleks palju lapsi ja noori? Kas see on töesti meie eesmärk? Kas Kristus ütleb: tooge lapsed kirikusse? Ei ütle. Ta ütleb: „Laske lapsed minu juurde tulla ja ärge keelake neid!“ See tähdab, et lapsed ise tahavad Kirikus olla ja siia tulla.

See, et lapsed „jooksevad kirikus ringi“, on otsekui tagajärg, mitte eesmärk omaette. Mulle meenuvad meie metropoliidi sõnad, kui ta ühel vaimulike koosolekul meile ütles, et kiriku jõulukaardikonkursile laekus küll lastelt palju pilte, kuid ainult üks neist kannab Kristuse, meie Jumala ja Päästja inimeseks saamise sõnumit. Kas ei tuleks pöhjust meie kirikuskäijate keskmisele kõrgele eale just sellest jõulukaardi loost otsida?

Kiriku noortetöö peaks esmalt toimuma just perekonna tasandil. Vanemad ja vanavanemad on lastele esmane eeskuju, ja nii kuidas käituvald nemad ees, nõnda käituvald ka lapsed järel. Emad ja isad, vanaïsad ja vanaemad, laske lastel ja lastelastel Kirikusse

tulla, ärge keelake neid – las lapsed tulevad ja vaatab ning mängivad ja las nad kogevad Jumalasõna just neile omasel moel. On ju Kristus meile ise öelnud: „*Laske lapsed minu juurde tulla ja ärge keelake neid, sest selliste päralt on Jumala riik!*“ (Lk18:16). Aga mida meie teeme? Me ise oleme leigid ja Jumal on üks paljudest asjadest, mida vahetevahel, kui raskeks läheb, ihaldada...

Sõna otseses mõttes võib väita, et Kiriku noortetöö saab alguse koguduse vaimuliku poolt isade ja emade, vanaïsade ja vanaemade kirikuellu kaasamisest ja suunamisest.

Keeruline on tõmmata joont Kristuse ihuliikmete vahel: kes on noor, kes mitte. Kiriku noortetööst rääkides tuleks ehk rääkida järelkasvust, inimese kaasamisest Kiriku ellu. Kuid selge on see, et eri vanuserühmadel tuleb läheneda erinevalt.

Kirikuelu ja noortetöö kese on euharistia – Kristuse Ihust ja Verest osasaamine. Kui see ei ole nii, siis on oht eralduda Kirikust. Euharistia ja katehheesiga toimub noore inimese kinnitamine kogudusse – Kirikusse.

Just nendel teemadel arutlemiseks kogunesid isa Jüri Ilves, isa Vadim Rebaise, isa Timoteos Vassel, isa Ingnatios Rand ja Tauri Tölp ning artikli üleskirjutaja 30. ja 31. jaanuaril mõttetalguteks. Koosolekul kirjapandud ettepanekud kiriku noortetööks esitatakse pühale sinodile järgmisel kuul toimuvatel vaimulike päevadel.

TULE SUVELAAGRISSE!

Juba teist aastat järjest korraldab Eesti Õigeusu Noorte Liit Hiiumaal suvelaagi, mis sel suvel toimub 15.–19. juulini Kuristes.

Oodatud on lastega pered ja ka kõik teised, kes tahaksid koos palvetada, aega veeta,

loenguid kuulata, kirikus käia ja koosolemisest rõõmu tunda.

Loenguid peavad Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Stefanus, Hiiumaa preester Abraham, teoloog Tauri Tölp ja teised.

Lähme külla EELK Hiiumaa kogudustele, kes eelmisel aastal jäid nägemata, tee me ühise palvuse ja vestlusringi. Lisaks on plaanis lauluharjutused, töötoad, lõkkeoh-

tud, pallimängud ja palju muud põnevat.

Tahame, et meie laager annaks igale osalejale hea ja uhke tunde olla koos, saada targemaks, kasvada oma usus tugevamaks, ja loodame, et see aitab meil paremini hindata lähedasi ja hoida seda, mis meie katte on usaldatud.

Osavõtus on 5 eurot päevas inimese kohta, kui ühest perest osaleb 3 ja rohkem

inimest, siis 3,5 eurot. Abivajajatele soodustused. Osalustasu eest saab majutuse ja kolm söögikorda päevas. Ööbida on võimalik ka telkides.

NB! Noorte Liit ei kata transpordikulu laagrisse kohale joudmiseks!

Osalemisseovist anna aegsasti teada meiliaadressil eoc@eoc.ee. Kohtade arv on piiratud!

ANNETUSTE KOGUMINE TARTU JUMALAEMA UINUMISE KIRIKU KATUSERISTIDE KULDAMISEKS

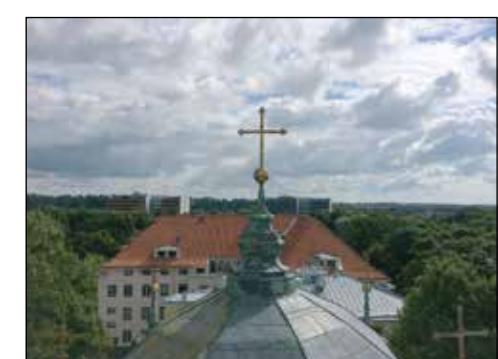
Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik alustas 2014. aastal Tartus aadressil Magasini 1a asuva Jumalaema Uinumise (Uspenski) kiriku katuste restaureerimistöödega ning esimesena korrastati kellatorni kiiver. Ehitismä-

lestise avarililise katusemaastiku restaureerimist jätkatakse Kultuuriministeeriumi ja Tartu Linnavalitsuse kaasrahastamisel 2015. aastal ning korda tehakse tambuuritorni ja nurgatornide katused. Loodetavasti lõpevad kiriku katusetööd Jumala abiga juba järgmisel aastal ning seejärel korrasame täielikult kiriku fassaadid.

Kiriku tambuuritorni ja nelja nurgatorni tippe ehivad ristid, mille kullatud kiht vajab katusetööde käigus kindlasti uuendamist, et nende sära võiks paigaldatava vaskplekist katte kohal anda tunnistust Jumala kiitmisenist selles ajaloolises ja armsas

õigeusu pühakojas. Et meie Tartu katedraalkiriku erakordne arhitektuuriline ilu võiks rõõmustada nii õigeusulisi kui ka linnakodanikke ja -külalisi, peame üheskoos leidma rahalisti vahendeid ristide kuldamise eest tasumiseks.

Tallinna ja kogu Eesti kõrgestipühitsetud metropoliit Stefanuse ning Tartu pühitsetud piiskop Eelija õnnistusel ja üleskutsel palume annetusi selle Issandale meelepärase töö tegemiseks. Teeme koos Tartu kiriku väärirkalt kauniks! Andku Issand igale annetajale pääsemist, tervist, rahu ja pikka iga!

Annetuse saab kanda Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku arveldusarvele EE353300332092480005, Danske Bank. Märksõna: Tartu kiriku ristid.